

توفارقان ناغیل لاری

ن ا ی
ل ل ی
غ ر ا
و ن ا
ر ن ا
ق

حسن - م. جعفرزاده

توفارقان ناغیل لاری

حسن - م. جعفرزاده

Tufarqan Nağılları

Tufarqan s Stories
By : Dr.Hassan.M.JAFAR ZADEH

توفارقان ناغیل لاری

توپلایان: حسن-م. جعفرزاده

توفارقان ناغیل لاری
توپلایان: حسن-م. جعفرزاده
نشر ایلی: ۱۳۹۲، قیش
نشر فورمتی: PDF

ایچینده کیلر

۴.....اؤن سؤز.

۶.....گیریش

ناغیل لار

۱۱.....ضیقمرشاه

۲۱.....عمی قیزی ایله عمی اوغلو.

۲۳.....بایرام عمی

۲۷.....خجّه خالا

۳۰.....پیشیکله سیچان

۳۲.....آلی ایله عمی اوغلو سو.

۳۵.....نوخودون ناغیلی

۳۹.....اؤچ باجی لار

۴۳.....ننه لیک

۴۵.....نارا خاتین

۴۹.....هدیک ایله هودوک

۵۱.....صبیر- صوبور قولچاغی

اؤن سؤز- ائل اوغلو

همیشه ادبیات و فولکلوروموزون قایغیسیندا اولان وطنداش لاریمیزین بیریده تحریریه میزین دائمی عضو دوکتور جعفرزاده جنابلاری دیر. چاغداش دؤوروموزده آزما-چوخ یایینلانان فولکلور صحیفه لری اولان نشریاتیمیزدا یازدیغی چئشیدلی فولکلوریک مؤوضولار گؤستریرکی، اونون فولکلور ساحه سینده گؤستریدیگی قایغیلار یقین کی فولکلور تاریخیمیزین اونودولماز صحیفه لرینده اؤز دیرلی یئرینی تاپاچاق دیر. همیشه چئشیدلی فولکلوروموزون آختاریب- آرایانلاریندان اولموش بو توفارقانلی قلم داشیمیزین قلم اثرلرینی اوخویاندا، اونون هر بیر فولکلور عونصورونه اؤنمله یاناشدیغینی گؤروروک. اونلار سادهجه فولکلور توپلاماقلا یوخ بلکه توپلادیغی ماتریال لاری ادبی و اجتماعی یوندن ده بحث اندر آرشدیرار. هر حال دا جناب دوکتور جعفرزاده اؤتن ۱۰-۱۵ ایلدن بری فولکلوروموزلا جیدکی مشغول اولان، چالیشقان ادبی شخصیت لری میزدن بیریدیر. بو ساحه ده اونون قلم اثرلرینی گؤزدن گئچیرسک؛ چاپ اولان مقاله لری نین سایینی ۳۰ دان آرتیق گؤروروک. [مقاله لریندن باشقا سادهجه فولکلور ساحه سینده حاضرلادیغی کیتابلار بونلاردان عیبارت دیر:

چاپ اولان کیتابلار:

- ۱- بازی های سنتی آذربایجان (توفارقان) (توفارقان-ین ۸۴ سنتی اویونلاری نین شرحی)- سومر نشر، ۱۳۹۱
- ۲- ویژگی های شخصیت های قصص فولکلوریک آذربایجان (کیتاب دا، آذربایجانین ۹۵ ناغیل شخصیتی نین ناغیل اؤزلیک لری آراشدیریلیر)- سومر نشر، تبریز، ۱۳۹۲
- ۳- آرزوی ایله قمبر(کرکوک، آنادولو و توزخورماتو واریانتلاری)(گؤز ۱۳۹۲-PDF)
- ۴- اصلی ایله کرم (شیراز واریانتی)(قیش ۱۳۹۲-PDF)

چاپ عرفه سینده اولان کیتابلار:

- ۱- آنالارین حیکمتملی سؤزلری و کؤکلری، ۱-جی جیلد (کیتاب، ۲۵۰ دئیم و آنالار سؤزلری نین یارانما کؤکلرینی آچیقلایر)- نشر شریف، تهران
- ۲- آنالارین حیکمتملی سؤزلری و کؤکلری، ۲-جی جیلد (کیتاب، ۲۰۰ دئیم و آنالار سؤزلری نین یارانما کؤکلرینی آچیقلایر)- نشر شریف، تهران

- ۳- کندوکاوی در قصه‌های صمد (کیتاب، صمدین ناغیل لاریندا آذربایجان فولکلورنون ایزلری بحث اندیلیر)- نشر پلک، تهران، ۱۳۹۲
- ۴- توفارقانلی عاشیق‌عاباس ایله گولگز پری داستانی (کیتاب دا عاشیق‌عاباس و گولگز داستانی‌نین نشر اولوب-اولمایان ۷ واریانتی، شعرلر تطبیقی ایله وئرلییر)
- ۵- آذربایجان فولکلورو، توفارقان بوخچاسی (۳۵ فولکلوریک مقاله)

۱۳۹۱- ائل اوغلو

گبریش

نئچه ایل بوندان اول آذربایجان ناغیل لاری خارا کترلری اؤزره چالیشار "ویژگی‌های شخصیت‌های قصص آذربایجان" (سومر نشر واسیطه‌سی ایله چاپا عرفه‌سینده‌دیر) آدلی کیتابی حاضیرلایاندا قوهوم- قونشودان نئچه توفارقان ناغیلینی دینله‌دیکده اونودولماسین دئییه وظیفه بیلیب همین ناغیل لاری دا توپلادیم. ناغیل توپلاماق نیتیم اولمادیغی اؤچون بو ناغیلار ساده‌جه عایله ایچری‌سینده دیلرده اولان ۱۰-۱۲ ناغیلا حصر ائدیلدی. چونکو توفارقان ناغیل لاری حاقیندا بوندان اول ساهمان و دیرلی ایشلر آپاریلیمیشدی. مثلاً آذربایجان ناغیلارینین توفارقان واریانتی حاقیندا -هله‌لیک ایشیق اؤزو گورمه‌سه‌ده- حورمتلی عباس بگ مهیارین فارسجا چاپا حاضیرلادیغی ۷۱ دانا ناغیل- دان عیبارت اولان «افسانه‌های دیار ما» کیتابینی آد وئرمک اولار یا مثلاً "صمد" ایله "بهروز"ون حاضیرلادیغی «آذربایجان ناغیل- لاری» توپلوسونون بیر سیرا ناغیل لاری توفارقان دان توپلانیلمیش ناغیل لاردیر. اساساً بو ادعانی صمدین ناغیل لاری توپلایان ایللرده چالیشدیغی یئر یانی موعلیم‌لیک ائدن توفارقان مدرسه- لری و هابئله بعضی ناغیل لارین لهجه‌لری و بیر سیرا ناغیل لار ایچری‌سینده بعضی یئر آدلاری، بیزه وئریر. مثلاً بیز "گنجی قوزو، کؤپک و دانا" ناغیلیندا آچیقجا بونا راست گلیریک؛ «دئیر بو "دستیری" ده حاجی مهدینین بیر دانا...».

حورمتلی اوخوجولار بیلیرلر کی "دستیری" توفارقان کندلریندن - دیر.

هر حالدا، آتا-بابالاریمیزن دۇنيا گۇروشلرینی، تجربه و آرزولارینی ترنوم ائدن آذربایجان ناغیل لاریندا، ناغیل دان اولان واریانتلارین اساس مضمونو واحد اولدوغونا رغماً ناغیل لاریمیزین واریانت لارینی دا نشر ائتدیرمک ناغیل اؤنمیندن هئچ بیر شئی اسکیکتمیر. چونکو بیز بو واریانت لاردا بعضاً باشقا حادیه‌لره راست گلیریک یا یئنی یئرلی سؤزلر، مثل، ایصطیلاحلار و داها اؤنملی‌سی محلی لهجه حاقیندا یئنی بیلگی‌لرله قارشیلایمیر.

اؤرنک اولاراق دۆنیانین تانیلمش آن شوهرتلی ناغیلاریندان اولان "سفید برفی" (پامیق پرنسی) بیر یۇندن بو توپلودا کی "نارخاتین" و بعضی یۇنلردن ده صمدین توپلادیغی "نارخاتین" ناغیلی نین واریانتی کیمی دیر. یا بو توپلودا کی "اؤچ باجی لار" آدی ایله تانیش اولدوغوموز ناغیل آذربایجانین بعضی شهرلرینده "سحیرلی گوؤزگو" آدی ایله تانییر. بیز "سحیرلی گوؤزگو" ناغیلیندا یئنی ماجرالار و آیری حادثه لره راست گلیریک. هابئله بو توپلودا کی "بایرام عمی" ناغیلی، آرازین شیمالیندا "رمضان" و "ایکی آروادین ایشله یی" آدی ایله تانییر. "بایرام عمی" ناغیلی بو واریانتی "ایکی آروادین ایشله یی" ناغیلی نین ساده - جه بیر بؤلومون تشکیل ائدیر. اساسا فولکلورون ذاتینا گؤره یانی اغیزلاردان اغیزا کئچدیگی اؤچون هر ناغیلین واریانتلاری دا اؤزل دیر داشیییر. مثلاً عومومیته "گوچک فاطما" آدی ایله تانییدیمیز آذربایجان ناغیلی، آذربایجانین چئشیدلی بؤلگه - لرینده "احمد"، "فاطمه گلدی قاچ"، "زولیا"، "دیللی آرواد"، "ایلان و آرواد" کیمی فرقلی آدلار ایله تانییر. عینی حالدا بو ناغیل، توفارقاندا یوخاری دا کی آدلارین هئچ بیرى ایله یوخ بلکه "خجه خالا" آدی ایله تانییر. ساده جه بو ناغیلین فرقلی آدلاری، ناغیلا فرقلی باخیشلاری گؤستریر و بو اساسدا چاپ اولونموش ناغیل لاریمیزین واریانتلاری دا توپلانیب نشر ائدیلمه لی دیر.

بو توپلو داکى ناغیل لارین بیر سیراسی ایلک دفعه اولاراق نشر ائدیلیلر اما بعضی ناغیل لارین واریانتی بوندان اول - بو قونودا چالیشان - یازارلاریمیز طرفیندن فرقلی کیتاب یا سیتهلرده نشر ائدیلمیشدیر.

آنجاک بو توپلو اوخوجو و آرشیدیریجی لاریمز چاتدیریلسین دئییه حؤرمتملی عالیم دوستوم ائل اوغلو جنابلاری مجموعه نین نشرینی "ئل ادبیاتی" نین یئددنجی نومره سی کیمی تکلیف

۱- باخینیز؛ "والت دیزنی کومپانیاسی سفید برفی سی یوخسا آذربایجان فولکلور ناغیل لاریندان نارخاتین؟" (حسن - م. جعفرزاده) www.Rezahamraz.com

ائتدیلر. بئله سینه بو مجموعه صحیفه باغلانندی، آما اوزل سایی
 بیر یانا تاسوفله نشریه میز ده بوراخیلما دی. نه بیلیم بلکه ده بو
 توپلو "بدقدم" ای مییش؟!
 بیلاخره دوستلاریمیزین امکلری باتماسین دئییه بیر ایلدن سونرا
 بو مجموعه نی "PDF" فورمتینده یایماغی موساعید گوردوم.
 تایپ ائدیپ، "صفحه بندی" ائدن دوستلار ساغ اولسون.

حسن-م. جعفرزاده
 گۆز ۱۳۹۲

«قاموس ناموس دور. قاموسا اوزانان آل ناموسا اوزانميش دئمك دير.»

ناغيل لار

ضیقم شاه

بیری وارایدی بیری یوخ ایدی. آلاهی کرمی چوخ- چوخ ایدی. احمدتالانی آدلی بیررسی وار ایدی، بیرده ضیقم شاه. احمد- تالانی بیر گون، اوخون گوتورر دورار مینر آتینا گندر شیکارا. گئنده قاباغینا بیر جئیران راست گلر. جئیرانا اوخ آتار، کمند آتار توتانماز. جئیران کئمدن قاچار، احمدتالانی ده دالیسیجا. جئیران قاچار، احمد قاچار. بوردا-اوردا، بوردا-اوردا گونلرده بیرمنزیل طی منازیل دره لرده سئل کیمی تپه لرده یئل کیمی بادسرسر کیمی قاچماغا مشغولدولار.

نچه گنجه- گوندوز یول گئندن سونرا جئیران تپیلیر بیر قالاچایا. احمد قالاچانین قاپیسیندا آتدان یئنه گیر ایچری. گؤرر بلی، جئیرانی بوردا باغلاییلار، قیزیل بویوندوروق بویوندا قاباغیندا یونجا. احمدتالانی جئیرانی آچار گؤتورسون گلکسین اؤز-اؤزونه دئیر «ای دل غافیل قالاچانین حتما بیر صاحیبی وار صاباح سنه بیر آدلار قویارلار، گل بیر قالاچانی دولانگیان».

احمدتالانی گلر قالاچانی دولانسین بیر دسته کلیدلره راست گلر. گؤتورر آچار گؤرر بلی بیر انباردا دویو وار یاغ وار. آغاما عرض اندیم، بیر انباردا لعل، جواهرات وار، آیری بیر انبار دؤیوش وساییلیریدی، زوبین، قالخان، قمه، خنجر وار. سورا آیری بیر دسته آچارا راست گلر گؤرر نچه طووله واردير. هر طووله نی آچار گؤرر هره سینده بیر رنگده آت واردير. سورا گورر آیری بیر دسته کلید وار. گؤتورر آچار گؤرر هره سینده آتلارین یهری لوازیما تی واردير.

اوردان کئچیب رد اولار. گؤرر بیر نفر یاتیب باشی اؤسته بیر شمع، آیاغی آلتینادا آیری بیر شمع یانیر. باشی اؤسته بیر تاباق یئمک حاضیردی، بوغلاییر. احمدتالانی آج ایدی اوتورار یئمکدن یئر. گؤرر بیر اؤزوک چیخدی. احمدتالانی اؤزوگو سالار بارماغینا کئچیب خزانه دن قیزیل پول-پله، اسلحه لردن گؤتوروب آتلارین بیرینه مینب یول باشلار. احمدتالانی یولا باشلاماق هامان، ضیقم شاه یوخودن قالاخار گؤرر ای دل غافل یئمگین یئیلر. باخار بیلر بیر نفر بورا گلییدی. دیقت ائدر گؤرر کلیدلر

یئریندن تریشیددی. بیلر قیزیل دان سونرا آتی، جنیرانی دا آپارییلار. قالخار آتلاریندان بیرینه مینیب رددین آرخاسیجا دوشهر گئدر. بوردا-اوردا، بوردا-اوردا، بلی بیردن احمد تالانینی گؤر آرخادا بیر آتلی گلیر. احمدتالانی آتا مئهمیز گورسهدر، ضیقم-شاه آتا مئهمیز گورسهدر احمد تالانییه یاخینلاشار، آرخادان جارلار «ای شخص پول-پله می جنیرانیمی، آتیمی آپاریسان ایشیم یوخ اما او اوزوگو آت گئت».

احمدتالانی بونا اینانماز. آتا مئهمیز گورسهدر ضیقمشاه آتا مئهمیز گورسهدر، گئت-ها گئت، بیر یئرده احمدتالانی گؤر ضیقمشاه بونو یئتیرجکدی. چاره نه دیر؟ دئیهر «گل بو اوزوگو آت گؤر باشینا نه گلهر». اوزوگو آتار.

ضیقمشاه اوزوگو گؤتور قاییدار. قاییداندا احمدتالانی نی بوخت گؤتورر ای دل غافل گؤرسن بو اوزوکده نه حکمت وار کی بو بیر بنله لعل جواهر، آتی آپاریرام پسند ائلمه دی اما اوزوگو پسند ائله دی، گل گئت گؤر بو اوزوک ده نه حکمت وار. احمدتالانی آتی قایتارار ضیقمشاه دالیسجا، «سسیر ای شخص گتتمه من سنه قوناغام بو گنجه». ضیقمشاه دئیهر «گؤتور نمه آپاریسان حلال خوشون اولسون، سنین منه قوناق اولماغا صلاحیتین یوخدور کی باشین قضا قدره راست گلر». احمد تالانی دئیهر «قضا قدره راست گلسه ده من آلاهی قوناغینام». ضیقمشاه دئیهر «آلاهی قوناغیسان بس گل گؤرک». بونلار گلرلر صحبت وحدت، آخیرده شام گلر آرایا. احمدتالانی دئیهر «من یئمیرم». ضیقمشاه دئیهر «نییه؟»

احمدتالانی دئیهر «گرگ منه او اوزوگون سیرینی آگاه ائیلیه - سن». ضیقمشاه دئیهر «سن بو سیردن بیلیمک ایسته مه، منیم دردیمی تازالاما. بو اوزوگون سیری چوخدور». احمدتالانی دئیهر «اولماز من دردینه علاج ائده جیم، اگر اولماسادا دردینه شریک اولاجاغام».

ضیقمشاه باشلار سیرین آچار، دئیهر «منیم بیر عم قیزیم وارایدی او آداخلیم ایدی، اونو گتیردیم قالاچایا. بیر گون صحبت سونو دئدی من ماوالا گنده جیم، من دوردوم کناردا. او ماوالدان چیخاندا گوی شاققیلدادی گورولدادی گوی دن بیر آل گلدی

منيم معشوقه مى آپاردى. عم قيزيم اۆزۈگون آتدى، دئدى «عم-
اوغلو منله سنين ديدارين قالدى قيامته. اۆزۈگو ساخلا منى
گۈنلۈن ايستەين زامان بو اۆزۈگه باخ».

من سورا سوراغىنى توتدوم گۆردۈم بلى بولار يئددى دئوديلر.
بيرقىللى، ايكىقىللى، اۆچ قىللى، دۇردقىللى، بئش قىللى
آلتىقىللى، يئددىقىللى. منيم نيشانلىمى يئددى قىللى دئو
آپارىب. من قوشون چكديم اما علاج اولمادى. قوشون شيكست
اولدو. بئله اولدو من خانه نشين اولموشام، معشوقه مين
فراقيندا يام».

احمدتالانى دئدى «من گئدرم سنين نيشانلىن دان خبر
گئتيررم». ضيقم شاه دئدى «گئتمه! مصلحت يوخدو». احمدتالانى
دئدى «گندە جيم». گنجە سحر اولدو ضيقم شاه، احمدى موصير
گورۈب بونا پول-پله، سيلاح و ياخشى آت وئردى. احمدتالانى
دوشدو يولا. بير، ايكى، بئش گون، بير، ايكى بئش آى يول
گئدير. درەلردە سئل كيمى تپەلردە يئل كيمى، باد سرسر
كيمى، آسمە يە مشغول اولوب. گئتدى يئتيشدى آيرى بير
مملكتە.

بو مملكتين باش كندبنده بير يئمكخانا دا دوشدو. اوردا وزير-وزرا
امير-امرا گليب شب نئشينيلىك ائدرديلر. احمدتالانى ده اوردا
ايدى كى وزير-وزرا سوروشدولار «بو شخص كيمدير؟ غريبە يە-
اوخشور». دئديلر «احمدتالانى دى، گئدير ضيقم شاه-ين نشانلى
سيندان اوترو». اونلار دئديلر «اى دل غافل بو گۆر نئجه بشردى
كى يئددى قىللى دئوين داعواسينا گئدير. دئييرلر بيزيم شاهين
قيزين اۆچ قىللى دئو آپارىب، اونلا باشارا بيلميرىك، گلير شاهين
اندرونى سينە دە تجاۋوز ائدير». شاها خبر آپايرلار ياخشى دى
احمدتالانى سنين باشىنى اۆچ قىللى دئودن سوووسون سورا
گئتسين يئددى قىللى دئو داواسينا.

شاه، احمدتالانىنى احضار ائدر دانيشار. احمدتالانى باشى نين
قضا- قدرين ناغيل ائدر. شاه دئيه ر «اى شخص ياخشى
گليبسن منيم دە بير موشكولوم وار بو موشكولومە علاج ائت.
بير اۆچ قىللى دئو منيم قيزىمى آپارىب. ايندى دە گلير اندرون-
بيرونوما جاق آياق قويوب. بونا قاراول، ياساول عوھدە دار ائتمير.

اۆچ قیللی دئوین شَرِّین بیزیم باشیمیزدان گوتور». شام یئیەندن سورا احمدتالانی نی اوتوررلر دئو گلن حَیطه، قاپی سین باغلارلار. احمدتالانی بیر گوشه ده دالدالانیب گئجه تین بیر زامانی گۆرر بیر هنیرتی گلدی. آلین قاتدی حیه طین میوه لریندن یئمه یه. احمد قورخودان قلینج چکیب یاخینا گئده بیلمز اما اوزاقدان قلینجی آتار، قلینج توتار دئوین بودوندان، بودو دوشه ر یئره. دئو قاچار. سحر اولار، احمد قاپینی چالار دئیەر «یئددی تکرلی آرابانی گتیرین دئوین قیچینی آپارین»!

مأمورلار گلیب، نئچه نفر دئوین قیچین قویارلار آرابایا آپارلار شهرین وسطینه. شهرین اهلی گلر تاماشایا کی احمد تالانی اۆچ قیللی دئوین قیچین سالیب دیر. احمد گلر شاهین محضرینه صوبحانه یئیب گتمک ایستر. وزیر فیکرلشر؛ "بو دئو یارالی دئییلدی بو ایشلری گۆروردو ایندی کی یارالی دیر، ساغالسا گلیب دده یاندرار، یاخشى بودور شاهین اوغلانلارین دا قوش بو احمده، گتتسینلر دئوین سوراغینا".

وزیر بونو شاها آنلدار. شاه پسند ائله ر. اوغلانلارین چاغیریب دئیەر «ایندی سیز اۆچ قارداش سیز. گلین بو احمدله گئدین یارالی دئوی تاپیب اولدورون. باجیزی دا نجات وئرن»

اوغلانلار، احمدتالانی ایله دورارلار قانین ردین توتوب گئدرلر بر و بیاباندا بیر قویویا چاتارلار. شاهین بؤیوک اوغلونو سالارلار قویویا. یولون یاریسیندا باغیرار «اۆلدوم – قالدیم منی چکین اۆسته». اۆسته چکرلر. سورا بالا اوغلونو دا هکذا قویویا سالارلار. اورتادا هارایلار «اۆلدوم – قالدیم منی چکین اۆسته». اۆسته چکرلر. آخیرده احمدتالانینی قویویا سالارلار. اورتادا، احمد دئیەر «اۆلدوم – قالدیم منی چکین اۆسته». قارداشلار ایپی کسرلر احمد دوشه ر قویویا حالدان گئدر.

بیر آزدان سورا حالا گلر. دورار قویونو گئدر بیر حَیطه راست گلر. گۆرر نه هنگامه دیر. دئو یاتیب باشینی قویوب شاهین قیزی نین دیزی اۆسته، قیز یلپیک چالیر. احمد بالاجا بیر داش آتار، قیز خبردار اولار، سوروشار «سن کیمن سن؟». احمد دئیەر «من احمدتالانی یم، دده ن گۆندریب سنین دالینجا». قیز دئیەر «بو دئو گئدیپ اۆچ گۆنون یوخوسونا، اگر او یانیب سنی گۆرسه گۆنووو

قارا اندر». احمد قيزدان سوزوشار «بو دئوبن جانى هاردادير؟» قيز دئيه «اوچ مين كيلومتر گۆيده دير. اگر آله گتيريب بورداكى حوضون مرمر داشينا چالسان جانى چىخار». احمد گندر مينر دئوبن سینه سینه، خنجرى ساليب بودوندان نئچه باتمان ات قوپارديب آتار او طرفه. دئو بالاورى (آزجا- نيسبتا) اويانار دئيه «نازين قيز قويما ميلچكلر منيم يارامى يئسىنلر». احمد بيرده خنجرى سالار آندن سوكر. دئو اويانيب دئيه «نازين قويما يارام دان ميلچكلر يئسىنلر». قيز دئيه «ميلچك دئييل احمدى». دئو احمد آدين ائشيديب هاراسان قالخار. آلين آتار احمدى گۆيه قالخيزار دئيه «سنى يئرە چيرپسام نه اولار؟» احمد دئيه «آله بيل تويوق نينين دن دوشموشم يئرە». بير آز گۆيه قالخيزار دئيه «بوردان يئرە چيرپسام نئجه اولار؟» احمد دئيه؛ «آله بيل اوچ پيله نردوان دان يئرە دوشموشم». دئو حيرسلىب احمدى داها گۆيه قالخيزار دئيه «بوردان نئجه؟» احمد گۆيده كى شوشەنى گۆتورر دئيه «من ده شوشەنى يئرە چالارام». دئو دئيه؛ «اماندى اونا ديمه». احمد دئيه «سن منى آندير يئرە، من ده شوشەنى وئريم». دئو احمدى انديرنده، يئرە آز قالاندا، قيز اشاره اندر، احمدە شوشە- نى وورار داشا اؤزوده يئرە آتيلار. گۆى قارالار بونلار هوشدن گندرلر.

بير آز سورا هوشە گلرلر گوررلر دئو اولوبدور. احمد تالانى قيزى ايله يئددى دؤولتين فيزىلين گۆتورر قويو آغيزينا سارى گلر. اول قيزى، سونرا قيزىللارى يوخارى چكرلر. اما نوبه احمدە چاتاندا ايكي قارداش ايبي كسرلر. احمد قويونون تكيه دوشەر. ايكي قارداش باجى لارينى، يئددى دؤولتين قيزىللارينى گۆتوروب اؤزلى مملكتلرينە دؤنرلر. شاها دئيرلر «احمد يول دا دئوه چاتماميش بيزى بوراخدى گئتدى».

احمد نئچه موددت قالار قويونون تكيه اوردا قورباغادان باليقدان تاپار باشين ساخلار. احمدين اؤزون-باشين توك باسار. بير گۆن نقيبى توتار گندر. دئمه بو نقيب ضيقم شاه باغينا گندير. احمد نئچه آيلار نقيبى توتوب گلر. بير گۆن نقيب باشيندا باغبان باشى احمد تالانى يە راست گلر. باغبان باشى نقيب دن گورر بير

جاناوار چیخدی، تئز هاراسان خبری شاها چاتاریرارلار. شاه بو جاناواری گتیرر اونا سودان، یئمکدن وئیر کی بو بنی آدم دیر. شاه آمری ایله اونون اۆز باشینا یئتیشرلر. گۆررلر بو جاناوار دئییل احمدتالانی دی. ضیقمشاه دئیهر «من سنه دئدیم گئتمه باشین قضا قدره راست گلر».

احمدباشین قضا قدرین آچیب شاها دئیهر. شاه آمر ایله احمد استراحت ائدر. ضیقمشاه دا بیر بؤیوک عریضه یازار گۆندرر او قونشو مملکتین شاهیناکی «نییه بو اویونو منیم فیریستادهمین باشینا گتیربسن من سنه اعلان جنگ وئردیم». نامه نی وئیر قاصیده گوندرر. قاصید یئتیرر قونشو مملکتین شاهینا. شاه آچار مکتوبو اوخویوب اوغلانلارین احضار ائدر، دئیهر «آخماقلارین بیرى آخماقلار بو نه اویوندور احمدین باشینا گتیریبسیز. من ضیقم-شاهین موقابلی پادیشاه دئیيلم. قوشون چکیب توپراغیمی کیسهیه دولدورار، اؤزوموده اسیر ائدر، وزیر علاج نه دیر؟». وزیر دئیهر «بیر ضیقمشاه مکتوب یاز. شاه یازدیرار «قوربانین اولوم ایشتباه اولوب قوشونونو گۆتور بیزه قوناق گل من ده سنی آگاه ائدیم. آمرین نه اولسا من سنه نوکرم». مکتوب گلر چاتار ضیقم-شاه قوشون گۆتوروب گئدر. اونلار ایستقبال ائدرلر نئچه آغاچدان نئچه آغاچا دورباش-دورباش، قراوول-یاساوول کی ضیقمشاه گلیر. وزیر-وزرا، امیر-امرا، احمدتالانی شاه ایله برابر گلیرلر. شاه اؤزو پئشواز ائدر، دوشر آیاغینا. ضیقمشاه شاهرخشاهی قالخیزار کی «بو ایش شاها برازنده دئییل». ایچری ده بیر مجلس تشکیل ائدرلر. شاه عودر ایسه یب دئیهر «قیزی می احمده وئیریم. اوغلانلاریمین اؤزو قارا اولسون ضیقمشاه سن ده تقصیراتیم دان کئچ». یئددی گئجه گۆنوز قوناقلیق ائدرلر. اما احمد قیزی ائوینه آپارماز کی من ضیقمشاهین آدخلی سی دالیسجا گئده جیم. ضیقمشاه اؤز مملکتینه دؤنر. احمدتالانی یولا دوشهر، دره لرده سیل کیمی تپه لرده یئل کیمی بادسرسر کیمی اسمیه مشغول، گندر نئچه ایلدن سونرا یئتیشر بیر دریانین قارشىینا. حئیران قالار ای معبود، من تک واحد آدم نئجه بوردان کئچیم. قو وورسان قولاق توتولور، آدمی رعب وحشت گوتورور. احمد اوتوروب باشین قویار دیزینه، یوخیا گئدر.

یاری یوخو- یاری آییق ایکی گؤیرچین گلر قونار آغاچا. گؤیرچین- لرین بیرى دئیەر»آی باجی بیلیرسن بو شخص کیم دیر؟». او بیرى گؤیرچین دئیەر «یوخ آی باجی». اولکى دئیەر «احمدتالانى دیر، گئدير ضيقم شاهين نيشانلى سين يئددى قيللى دئو آليندن خلاص انده». او بیرى دئیەر «باجى گئديب گتيرر؟» اولکى دئیەر «یوخ قیزی گؤرر اما گتیره بيلمز. ايندى ده بوردا حيران قاليب دريا دان نئجه کئچه. علاج بودور بوردا گئجهنى قالا. سحر دريادان بير دانا اينک باليغى چيخار. اونون آغيزيندا بير گوهرشب چيراق اولار. اينک باليغى شب چراغى قويار يئره اوتلاسين، اوندا احمد گرک چيراغا بير آز پالچيق توکه چيراغين ايشيقي سؤنه او زامان گرک اؤزون پنهان انده، اينک باليغى اؤزون بويانا-اويانا چالار دوشهر دريايا. گؤنوز او گوهرشب چيراغى گؤتوروب قيچينا باغلایا، او زامان دريائين سويو اونون توپوغوندان اولار. دنيزى گئچندن سورا بير اورمانا راست گلر. اورمان طيليسم، سئحر و جادودور. گرک آياغى نين آلتينا توپراق باغلایا، باشينا آغاچ قويا. اورماندان سس گلر "توپراق! اونو توت" او گرک جاوايندا دئیەر؛ "توپراق توپراغا نئيلر- هئچ زاد"، بئله دئسه طيليسم باطيل اولار. يئنه سس گلر "آغاچ! اونو توت" اوندا گرک دئیەر؛ "آغاچ آغاچا نئيلر-هئچ زاد"، يئنه ده طيليسم اثرسيز، سئحیر باطیل اولار. اوردان کئچيب گئدر اورمانين سونونا يئتيشر اوردان بير آلمانا آغاجينا راست گلر. اگر او آلمانان يئنسه ياشى دؤنوب اون بئشه اولار. اوردان گئديب بير قالایا راست گلر. اوردان قیزی گؤرر اما نتیجه سى اولماز».

قوشلار بو سؤزلرى دانیشار، اوچار گئدر. احمد بونلاری انشیدر. سؤز میثلی عمل ائدر. دریادان، اورماندان گئچر آلمانان یئییب جاوانلاشار. سونو بیر قالایا چاتار. کیچیک بیر یول تاپا بيلمز سونو بیر کورهیه راست گلر و اوردان قالایا گئچر، گیزلهر. گئجه نین بیر زامانی گؤرر بلی بیر یئردن ایشیق گلیر. گئدر گؤرر ضيقم شاهين نيشانلى سى بوردادی، يئددى قيللى دئو ده باشى قيزين ديزى اؤسته. دئو نفس چکنده آز قالیر روحو بدن دن چيخسين. نفس وئرنده ده هاكذا. گؤرر قیز آریب، چوپه دؤنوب. فیکیر خیالاتدان کی آلاهی من نئجه الیمی بو ظالیمین تنگیندن قورتاریم. احمد

شوشه‌نی دینقیلدادار. قیز دئوین باشین قویار یئره چیخار
 ائشیگه. دئیهر «ای شخص سن گئجه‌نین بو زامانی قالادا
 نئیلیرسن؟ بوردا قوش قوشلوغوندا قاناد چالا بیلمز».
 احمدتالانی دئیهر «من ضیق‌شاهین گؤندردیگی احمدتالانی‌یم
 گلمیشم سنین سوراغینا سنی آپارام». دئیهر «آما سنی آپارا
 بیللم من کی بو دئوی گۆردوم قورخو دوشدو جانیم». قیز دئیهر
 «سن منیم دردیمی تازالادین ائله ده بو مکتوبو آپار عموغلوما
 کی بیزیم دیداریمیز قالدی قیامت». قیز مکتوبو یازار وئرر احمده
 بیر آز دا آذوقه وئرر. احمد گئتمک ده اولار و قیزدا قالار قالادا.
 احمد نجه گئتمیشدی اوجور دؤنوب ضیق‌شاه یانینا گلر.
 ضیق‌شاه دئیهر «احمد نجه اولدو؟» احمد باشی‌نین قضا و
 قدرین آچار دئیهر؛ «بلی گئتیم بو زحمتلرله دئوی گۆردوم
 روعب دوشدو جانیم. آما عموقیزی‌نین نامه‌سین سینه
 گتیرمیشم». ضیق‌شاه مکتوبو اوخویار، روحو بدن دن چیخار
 هوش دن گئدر. بیر آزدان آییلاندان سونرا دئیهر «احمد! آپاریب
 نیشانلی‌می منه گؤستر». احمدده دئیهر «بلی آما من اوزاقدا
 قالاغاغام الله سنین و عم قیزین کومگی اولسون».
 بونلار یولا دوشه‌رلر اوچ‌گون، بئش‌گون، اوچ‌آی، بئش‌آی دریایا
 چاتارلار. احمدتالانی ضیق‌می میندیرر بئلینه سودان کئچیرسین
 ضیق‌شاه دئیهر «احمد سنین سحرده باشین چیخار؟».
 احمد تالانی دئیهر «آزجا باشیم چیخار قوربان».
 احمد تالانی ضیق‌می سودان، اورماندان کئچیرر. آما آغاجینا
 چاتارلار. آلمادان یئیرلر ضیق‌شاه جاوانلاشار شوجاعت
 شهامت تاپار. گئدرلر، قالا اوزاقدان گورور. احمدتالانی اوزاق‌دان
 قالانی گؤسترر. ضیق‌شاه دئیهر «احمد من گئدیرم، چار-ناچار
 دئوله قارشیلانجاغام اگر اول "یاعلی" سسیم گلدی بیل من
 دئوله قارشیلانچیم، اگر اکینجی "یاعلی" سسیم گلدی
 بیل من دئوله گؤلشیرم. اوچونجو "یاعلی" سسیم گلدی
 بیلگین دئوه غالییم. اما اگر اوچونجو سسیم گلمه‌دی بیل من
 اولموشم. اوندا سن اوزونه علاج ائت».
 ضیق‌شاه گئدر. بیر زامان گۆزدن ایتهر. بیر آز سورا بیر یاعلی
 سسی گلر. احمد بیلر ضیق‌شاه دئوله قارشیلانچیم. اکینجی

یاعلی سسی گلر، احمدتالانی بیلر ضیقمشاه دئوله آل به یاخا اولوب. اؤچونجو سسه موننتظیر قالار سس گلمز. احمد تالانی اؤز-اؤزونه دئیهر «ای داد، دئو ضیقمشاها غالب گلدی اما ایندی من بو قدر زحمت چکیب بورایا گلیمیشم بو عاری گورا آپارماق اولماز، گل سن ده قالایا گئت یا اؤلرسن یا نتیجه آلارسان». احمد گندر قالایا گؤرر ضیقمشاهین جنازه سی دوشوب یئره دئمه بس دئوله ضیقمشاه بیر-بیرنه ائله ضربه ووروب کی ایکسی ده محو اولوب. اؤز-اؤزونه دئیهر «چؤرک یئینده وفا اولماز ضیقمشاه اولوب نیشانلی سی ائشیگه ده چیخمیر». احمد، ضیقمشاهین باشی اؤستونده اوتورار آغلار. بیر آزدان سونرا قالخار ضیقمشاهین نیشانلی سینی آختارار. دئمه بس کی، نیشانلی دا قورخودان ائشیگه چیخمیر. بیر آزدان سونرا ضیقمشاهین نیشانلی سی ائشیدر ائشیک دن بیر آغلاماق سسی گلیر. ائشیگه چیخار گلر ضیقمشاهین اؤلوسونو گورر. عم قیزی عماوغلوسو باشی اؤسته اوتورار خنجرین دسته سین قویار ضیقمشاهین اؤرگی اؤسته، باشینی اؤز اؤرگینه دایار آغلار. اؤز آغیرلیغین سالار خنجر اؤسته بودا بوردا اؤلهر احمد گلر، گؤرر عم قیزی دا اولوب. احمد دورار اونلاری یویوب کفن و دفن اندر خیالات دان دوشر داغا داشا چؤلله ره.

داغا داشدا جئیرانلار ایله هم آواز اولار چؤلله ره یاشار. بیر گۆن سلیمان پیغمبرین دیشی آغری بیردی. دئیرلر بیر ندیمچی (داستان روایت ائدن-نقال) گتیرک، ندیم دئسین بلکه بونو یوخو توتسون یوخسا هلاک اولار. اما بیر ندیمچی تاپیلماز بیر دئیهر بیر احمدتالانی وار اگر باشی نین سرگذشتین نقل ائتسه سولیمان پیغمبرین آغری سی یاددان چیخار. گندیب داغلاردان احمدتالانی گتیررلر. احمدتالانی بو صوحتلری نئجه من سیزه ناغیل ائتدیم اودا ناغیل ائدر. سلیمان پیغمبرین آغری سی یاددان چیخار و احمدتالانی به دئیهر «او جنازه لری تاپیب گتیره بیلرسن؟». احمد دئیهر «بلی اگر آدام وئرسن گندیب گتیرم». سلیمان پیغمبر بیر داوا وئر دئیهر «آپار سورت جنازه لر سالیم قالسین گوتور منیم یانیم گتیر». احمدتالانی بیر نئجه آدام گوتورر گندیب بو ایکی جنازه نی سلیمان پیغمبره گتیرر. سلیمان

پیغمبر ایکی رکعت نماز قیلار و آلاهدان ایستهر بو عم اوغلو-
عمقیزی دیرلیسین. آلاهی امر ایله ضیقمشاه نیشانلیسی
دیریلیب دوشهرلر پیغمبر آیاغینا کی سنه فدا اولوم. ائله او دۇنیا
دا بیزیم تویموزو توتوردولار اما سنه گۆره آلاهی بیزی بو دۇنیا
قایتاردی.

ضیقمشاه ایله نیشانلیسی، احمدتالانی سولیمان پیغمبردن
خدا حافیظالشیب گلرلر شاهرخشاه مملکتینده احمدتالانییه
یئددی گئجه گۆنوز توی توتارلار. سونرا اوردان گلیب ضیقمشاه
یئددی گئجه گۆنوز توی توتوب شاد یاشارلار. ضیقمشاه دا
احمدتالانینی اؤزونه وزیر تیکهر.

- ✓ ناغیلروایسی: رحمتلی حاجی علیاکبر حاجی اسماعیلی
سوادسیز توفارقان
- ✓ ناغیل راوی سسی ایله کاست اؤزیندن کاغذا کؤچورولموشدور.
- ✓ ناغیل "احمدتالانی" آدی ایله ده تانیار.

عمی قیزی ایله عمی اوغلو

بیری وار ایدی، بیری یوخایدی. ایکی قارداش وارایدی. بۇيوك قارداشین بیر اوغلو وار ایدی. کیچیک قارداشیندا اوچ قیزی. بۇيوك قارداش اۇلدو. اۇلونو باسدیریپ یاس توتدولار. بیر مودت کئچدی. کیچیک قارداش گۇردو قارداش اوغلو سو تک قالیر. ایسته دی اونو یالقیزلیقدان قورتارسین بۇيوك قیزین، قاردشی- اوغلو سو ائوینه گۇندردی بلکه اونا ارواد اولسون. عمی قیزی عمی اوغلونون ائوینه گلدی اما عمی اوغلو عمی قیزی یا دئدی: -چیراغ، چیراغ- شاه چیراغ - عمی قیزی جان! هانسی یولدان گلیب سن او یولدان دا قاییت!

عمی قیزی جاهازین گۇتوروب، آتاسی ائوینه قاییتدی. قیز گلیب جریانی آتاسینا دانیشدی. کیشی فیکیرلشدی کی؛ "مومکوندور قارداش اوغلو بۇيوك عمی قیزی سیندان خوشو گلمیر، یاخشی دی ایکینجی قیزی می، ائوینه گۇندیریم"

عمی اوغلو بۇيوك عمی قیزی یا نه جور دئیمیشدی ائله او سۇزلیری ایکینجی عمی قیزی یا دا دئدی. عمی قیزی بوخچاسین قولتوغونا ووروب آتاسی ائوینه دۇندو. عمی اۆز-اۆزونه دئدی؛ "بلکه ده قارداش اوغلو ایکینجی قیزدان دا خوشو گلمیر، گل اۆچونجو قیزی ائوینه گۇندر"

عمی بو دفعه ده کیچیک قیزین قارداش اوغلو سو ائوینه گۇندردی عمی اوغلو بو عم قیزی سینا دا باشلایب هامان سۇزلیری دئدی.

-چیراغ چیراغ- شاه چیراغ- عمی قیزی جان! هانسی یولدان گلیبسین او یول دان قاییت!

کیچیک عمی قیزی، عمی اوغلو یا دئدی:

-چیراغ-چیراغ، شاه چیراغ. عمی اوغلو جان من قاییتما یا جاغام ایستیرم سنله قلام!

کیچیک قیز آتاسی ائوینه قاییتما دی. اما اونلار هر بیری آیری بیر اوتاقدان یاتدیلار. نهچه هفته بئله سینه گنچدی. بیر گون قیز فیکیرلشدی "هر گون عمی اوغلو ایشدن قاییدان دان سورا آخشاملار نئیلیر؟ هارا گئدیر؟"

بو فیکیرلە بیر گۆن عمی اوغلونون ایشیندن باش چیخارماق
 اوچون گیزلیجە اونون آردینا دوشدو. گۆردو عمی اوغلو بیر باغا
 گئتدی. قیز یاواشجا اوغلانین دالی سیجا باغا گیردی. باغدا
 گۆردو عمی اوغلو سو باشین بیر گۆزل قیزین دیزی اۆسته قویوب
 دانیشیغا قیزیشیپلار. بیر آز سورا ایکى سى دە یوخلادیلار؛ اما
 گۆن اونلارین اۆزونه دوشور، اینجیدیر. قیز لئچگین باشیندان
 آچیب گئچدی آغاجین توللرینه باغلادی بلکه گۆن اۆز لرینه
 دوشمە سین. اۆزودە قاییدیب ائوہ دۇندو.
 بیر-ایکى ساعات سورا قیز ایله اوغلان، یوخودان آییلدیلار. قیز
 لئچگی گۆروب اوغلانا دئدی:
 -سنین آروادین واردی! دور ائوینە قاییت.
 اوغلان دئدی:

-من سنى سئویرم! او قیزدان خوشوم گل میر!
 قیز دئدی:

-من گرك گئدەم، اما بورا بیر دول سو بورا خدیم، اونو ائوہ آپار، وئر
 آروادین بو سو ایله اۆزون یوسون.
 قیز بو سۆزو دئەر بیر آندا نظردن غاییب اولدو. اوغلان سو دولونو
 گۆتوروب کور- پئشمان ائوہ قاییتدی. عمی اوغلو گتیریب سویو
 عم قیزی یا وئریب ایستەدی سو ایله اۆزونو یوسون. عمی قیزی
 سو ایله اۆزون یوماق همن، سویو وئرن حوری صیفتینه دوشدو.
 بئله سینە قیزین محبتی عمی اوغلونون اۆرگینه گئچدی. اونلار
 ئیدیلر ایچدیلر دۆورە کئچدیلر. سیزدە یئینن ایچین تاریخە کئچین.

✓ راوی: ف. خانیم قصاب پور- بئساواد- ۵۵ یاشلی، توفارقانلی

بایرام عمی

بیر گون وارایدی بیر گون یوخایدی، بیرآل-وئرچی کیشی آروادی
ایله یاشاییردیلار. کیشی بیر گون بیر چووال کیشمیش آلیب
اؤه گتیردی. آروادی کیشمیشلردن یئمه سین بایراما قالسین
دئییه آروادا دئدی:

-آی آرواد بو کیشمیشلر بایرام عمی نین دیر، گلیب آپاراجاق. او
زامان بیر آز دا کیشمیشدن بیزه وئرر.
او گونون صاباحیندان آرواد چیخیب قاپی آغیزیندا دایاندی گلیب -
گئدن کیشی دن سوروشدو:

-بایرام عمی سیزسیز؟
نئچه گوندن سونرا بیرحیله چی کیشی یه راست گلدی. کیشی
آروادا دئدی:

-هن، من بایرام عمی یم!

آرواد دئدی:

-آی کیشی نییه کیشمیشلری گلیب آپارمیرسان؟ ایندی
هاردان گلیرسن؟
کیشی دئدی:

-جهنم دن گلیرم!

آرواد دئدی:

-جهنم ده نه خبر؟

کیشی وئردی:

- سنین آتا-آناوی فلکه باغلامیشدیلار «نه یئمیسهن تورشولو
آش» کوؤتک ووروردولار!

آرواد باشینا چیرپاراق دئدی:

- آی کیشی اونلاری جهنم دن نئجه قورتارماق اولار؟

کیشی جاواب وئردی:

- شاید پول-پله ایله قورتارماق اولدو!

آرواد تئز گئدیپ کیشی سی دال یانا قویدوغو پوللاری
گتیریب، بایرام عمی یه وئریپ، دئدی:

- آی کیشی بو پوللاری آل، تئز گئت منیم آتا-آنامی جهنمدن
قورتار. همی ده کیشمیش چووالینی دا آپار! ساغ اول.

کیشی پوللاری آلیب، کیشمیش چووالین آرخاسینا گۆتوروب یولا دوشدو.

کیشی یاواش گئتمه سین دئییه، آرواد آرخادان سسله ییب دئدی: -آی کیشی گل بیرآت وئرم؛ سن بو یاواشلیغا کی گئدیرسن آتا-آنامی جهنمه یاندیریپ کول ائیلرلر.

آرواد کیشیسی نین آتین گتیریپ بایرام عمی یه وئردی. کیشی آروادین داها ساده لیگین بیلیم، آروادا دئدی:

آی حاجی بیر گیلیمده گتیر آتا چول ائیلیم، بلکه کیشمیش چووالی زویوب دوشمه سین.

آرواد تئز بیر گیلیمده گتیریپ بایرام عمی یه وئردی. بایرام عمی گیلیمی آلیب، پالان ائدیپ کیشمیش چووالینی آتا چاتیب، پوللار دا جیبینده یولا دوشدو.

گون اورتا چاغی کیشی ائوه قاییتدی، آرواد سئوینجک آرینی قارشیلاییب، دئدی:

-آی کیشی دندین بایرام عمی کیشمیشلری آپاراندایا بیر آز دا بیزه وئره جک. بایرام عمی کیشمیشلرین هامی سینی آپاردی آنجاق بیزه هئچ زاد وئرمه دی!

کیشی ایشین نجه اولدوغوندان خبردار اولاندان سورا باشینا دؤیوب، دئدی:

-آی آخماق آرواد، کیشمیش اؤزوموزن ایدی. ا یندی دئ گؤروم او کیشی هاردان گلیب، هارا گئدیردی. تئز دئ دالیسیجا گئدیم! آرواد ساده لیکله دئدی:

-جهنمدن گلیردی. دئییردی جهنمه منیم آتا-آنامی فلکه باغلا ییلار دؤیورلر، سنین ایدنیلله او دالیانا قویدوغون پوللاری دا او کیشی یه وئردیم گئدیپ آتا-آنامی جهنمه فلک دن قورتارا!

کیشی سؤزلری انشیدن کیمی تئز ایسته دی آتینی مینیب بایرام عمی نین آردینجا گئتسین آنجاق گوردو ساده آروادی آتی دا او کیشی یه وئرییدی. کیشی گؤرور باشینا بؤیوک بؤرک کئچیب تئز کئچیب قونشونون آتی نی آلدی، حيله چى کیشی نین آردیجا گئتدی.

اؤزونو بایرام عمی آدلاندیران کیشی پوللار، کیشمیش چووالی گیلیم و آتی هئچدن آینه کئچمه سیندن سئوینه-سئوینه

گئیدردی. یولون اورتاسیندا چؤنوب دالینا باخاندا، گۆردو بیر آتلی چاپاراق گلیر. حیلەچی کیشی فراستله آنلادی بو گلن آتلی او آروادین آری دیر. تئز حیلە قوروب او یاخینلیقدا اولان دَیرمانا گئچدی، دَیرمانچی یا دئدی:

-او گلن آتلی نی گۆرورسن؟ شاهین آدامی دیر. او بیر کئچل آختاریز باشین شاها آپارسین. اگر ایسته ییرسن باشیوی قورتاریپ سالیم قالاسان پالتارلاریوی منله دَیش، اؤزونده او سو یولوندا گیزلن. من ده اونو باشدان ائله رم گنذر.

دَیرمانچی کیشی گئیملرین حیلەچی کیشی ایله دَیشیب سو یولونا کئچدی. حیلەچی کیشی دَیرمانچی نین گئیملرین گئیپ دَیرماندا ایشه باشلادی. آتلی دَیرمانچی یا چاتیب بایرام عمی نین سوراغین توتدی. بایرام عمی دَیرمانچی گئیمی آیینده آلی ایله سو یولون گورستدی. یانی بایرام عمی اوردادیر. کیشی سو یولونا گوردی، دَیرمانچی کیشی دن ایسته دی ائشیگه چیخسین. دَیرمانچی کیشی ده آلینده کی بیچاگی باشینا چیرپارکن دئدی:

-سندن ده ائله رم اؤزومدن ده!

کیشی سوروشدو:

-آی کیشی نه دئییرسن؟

کچل دئدی:

بو کچل باشی شاهادا وئرمه رم! سندن ده ائله رم اؤزومدن ده!

کیشی کچله دئدی:

-اوغلان شاه کیم دیر؟ سنین کئچل باشیوی کیم نئیلیر؟

دَیرمانچی دئدی:

-مگر سن منیم کئچل باشیمی شاها آپارماق اوچون گلمه میسن؟!

کیشی فراستله بیلدی ائشیکده کی کیشی هامان یالانچی بایرام عمی دیر. اونلارین یکی سینی ده توولاییب دیر.

دَیرمانچی یا دئدی:

-آی کیشی سو یولوندا ائشیگه چیخ، او کیشی یکی میزی ده توولاییدیر. سندن ده ائله ییب مندند ده!

اونلار ائشیگه چیخیب، گۆرورلر کیشی، دَییرمانچی نین دا اونلارین پوللارینی گۆتوروب آرادان چیخیبدیر.

✓ روای: مرحوم حاجی علی اکبر حاجی اسماعیلی، سوادسیز، توفارقانلی
 ✓ بو ناغیل "رمضان" و "ایکی آروادین ایشله یی" (آذربایجان ناغیللاری، ۵
 جیلد، شرق-غرب نشریاتی، ۲۰۰۵، باکی، ۱-جی جیلد) آدی ایله آرازین
 شیمالیندا نشر ائدیلمیشدیر.

خجّه خالا

بیر کئنده آر-آرواد یاشاییردیلار. کیشی نین آروادی چوخ حیاسیز ایدی. کیشی نی یوخ بلکه قونشولاری دا جانا گتیرمیشدی. قونشولار آروادین آلیندن راحت لاشماق اوچون کیشی دن ایسته دیلر آروادین اؤلدورسون، کیشی یه دئدیله:

«اگر آروادی اؤلدورسن سنه بیر گؤزل قیز آلاجایق.»

کیشی ده قبول ائتدی. بیر فئل قوشوب، آروادینا دئدی:

«شله وی حاضیرلا، نچه گون یوخاری کئنده باجانا قیمیزگیله قوناق گندهک.»

آرواد شله سین حاضیرلایب، کیشی ایله ائششگه مینیب باجانا غین ائوینه ساری یولا دوشدولر. گلیب یول اورتاسیندا بیر قویویا چاتدیلار. کیشی آروادینا دئدی:

«آرواد ائششک دن یئر دوش سو ایچیب سورا یولوموزا داوام وئرەک.»

آرواد کیشی سی نین سؤزونه باخیب ائششک دن یئر دوشدو. قویونون باشینا یئتیشمک هامان کیشی آروادینى قویویا ایتە-له ییب، کنده ساری گئری دؤندو. کیشی کنده گلیب قونشولارین یانینا گئدیپ، دئدی:

«من سیزین دئدیگینیزه عمل ائله دیم. ایندی سیز دئدیگینیزه عمل ائله یین. منه آرواد آلین»

نچه گون سوووشدو. کیشی گوردو قونشولار سؤز لینه عمل ائله میرلر. کیشی نه قدر چوخ دئدی او قدر آز فایدا وئردی. کیشی بئله گوروب آروادی نین آردیجا قویونون باشینا گلدی بلکه آروادین قویودان فورتارسین. کیشی، قویویا بیر ایپ ساللادی. اما گوردو بیر ایلان ایپه دولاشیب یوخاری گلیر. کیشی قورخودان ایپی کسمک ایسته دی. ایلان دیله گلیب دئدی:

«سنی سئودیگین کسین جانینا آند وئیرم منی خجّه خالانین آلیندن قورتار. او منیم گونومو قارا ائدیپ،

کیشی دئدی:

«بو ایشین منه فایداسی نه دیر؟

ایلان دئدی:

منی ائشیگه چیخارسان، گئدیب شاهین قیزی نین بویونا دولاشارام سن ایلان اوینادان ادعاسی ایله، سارایا گل، سن گلنده من اونون بویونندان آچیلارام. اونداه شاه سنه یاخشی انعام وئرم.

سؤز کیشی نین بنینه باتیب، ایلانی قویودان یادا یاخشی دئسک خجّه خالانین آلیندن قورتاردی. ایلاندا وئردیگی سؤزه عمل ائله ییب گئدیب شاهین قیزی نین بویونا دولاشدی. هر کیم گلدی ایلانی قیزین بویونندان آچا بیلمه دی. ائله کی هامی عاجیز قالدی کیشی ایلان اوینادان ادعاسی ایله شاهین قیزی نین یانینا گلدی. ایلاندا وئردیگی سؤزه گؤره قیزین بویونندان آچیلدی. شاه، کیشی یه یاخشی انعام وئردی. ایلان کیشی یه دئدی:

- من یئنه ده بئله بیر ایش گؤرسم، داهاه سن گلمه گین. چونکو سنه گؤره داهاه بورجلو دئیلم.

ایلان آیریلیب گئتدی. ایلان گئدیب آیری اۆلکه نین پادشاهی قیزی بویونا دولاشدی. هامی عاجیز قالدی. قارا وزیر قونشو مملکت ده بئله بیر حادیه نین خبرین پادشاهاه دئدی. پادشاه بیر ائلچی گؤندردی قونشو پادشاه دان او ایلان اوینادان کیشی-نی ایسته دی. پادشاه کیشی نی تاپیب ائلچی ایله قونشو مملکته گؤندردی. کیشی ایلان اوینادان ادعاسی ایله شاهزاده نین قوللوغونا گلدی.

ایلان کیشی نی گؤرمک هامان دئدی:

- سنه دئمیشدیم داهاه بورجلو دئیلم؟

کیشی تئز کلک جورلشدیریپ، ایلانا دئدی:

- سنین هئچ خبرین وار؟ خجّه خالا قویودان اوزونو خلاص ائدیب قاپی-قاپی، سنین آردینجا بورایا گلیب. ایندی ده قاپی آرخا-سیندا دیر!

ایلان خجّه خالانین آدینی ائشیدیب قورخودان تئز قیزین بویونندان آچیلیپ، قاچدی!

شاه کیشی یه دئدی:

- آی کیشی هر نه دیله گین وار من دن دیله؟

کیشی کی شاهین قیزیندان خوشو گلمیشدی، بیر یاندان دا
 آروادین قویویا سالمیشدی، شاهدان قیزین ائلچی لیک ائله دی.
 پادشاه دا اونون ایسته گین یئرینه یئتیردی.

✓ راوی: رحمتلی "زینب اشرف آهنگری" مشه زینب خالا آدینا
 شوهرتی وار ایدی. سوادسیز، توفارقانلی.
 ✓ بو ناغیل آذربایجانین موختلیف شهرلرینده فرقلی آدلار ایله تانینیر.
 مثلاً: "احمد"، "فاطمه گلدی قاچ"، "زولخا"، "دیللی آرواد"، "ایلان ایله آرواد"
 هامیسی بو ناغیلین آدلارینداندیر.

پیشیکله سیچان

پیشیکله سیچان بیرلیکده یاشاییردیلار.

بیرگۆن سیچان پیشیگه دئدی:

-پیشیک قارداش، گل قیشیمیزا بیرقاب قووورما(۱)حاضیرلایاق.
پیشیک دئدی:

- یاخشى

اونلار قووورما حاضیرلاييب، يئرآلتى بير آنباردا باسدیردیلار.

بیر گۆن پیشیک قووورمایا يئریکله دی. فئل قوشوب گئجه یاتان
زامان، یالاندان قولقلارینی شوش توتوب دئدی:

-قاپی چالان کیمدی؟ گلدیم.

سورا قالخیب قاپی یاساری گئتدی. قاییتدیقا سیچانا دئدی:

-خالا اوغلوم ایدی، بیر اوغلو اولوب منی اورایا چاغیریدی.

سورا حاضیرلانیپ گئتدی. پیشیک يئرآلتى اوتاغا گلیب
قووورمانین آغزین آچیب بیر آز يئدی، آخیر واخت دا، گلیب باشین
آتیپ یاتدی. صاباح یوخودان قالخان زامان سیچان پیشیکدن
اوشاغین آدینی سوروشدو. پیشیک دئدی:

-آدینی "باشی آچیلدی" قویدوق.

سیچان دئدی:

-نه غریبه آدی وار؟!

پیشیک دئدی:

-هن او طرف لرده بئلنچی آدلار رسمدی.

بیر مودتدن سورا پیشیک يئنه ده قووورمادان يئمک گؤیلونه
دوشدو. ائله هامان کلگی ایشلندی. بو دفعه ده بی بی اوغلونون
اوشاغی اولماغی بهانا تاپدی. صاباح سیچان سوروشدو:

-اوشاغین آدینی نه قویدوز؟

-آدینی "یاریم اولدو" قویدوق.

بیر مودتدن سورا دا عمی اوغلونون اوشاغین باهانا تاپدی. او
گئجه قووورمانی يئیب قورتاردی. صاباح سیچانین سوالیندا
دئدی:

-آدینی "قورتولدو" قویدوق.

نەچە گۆن بو جريان دان كەچدى. گۆنلەرنى بىرىندە سىچان پىشىكلە بىرەر قوۋورمايا باش چىكىمك اۋچون يئرالتى انبارا گەتدىلەر.

سىچان ايله پىشىك قوۋورما انبارينا گەتدى، بىر-بىرىندىن كۆپون آغزىنى آچماغى اىستەدىلەر.

ايشىن سونو سىچان كۆپون آغزىنا آتلىدى. كۆپون قاپاغىن گۆتوردو، بوش كۆپە راست گەلدى.

سىچان اۋزون پىشىگە توتوب، دئدى:

- بونلار ھامىسى سىنن باشىن آلتىندا دىر. ايندى بىلدىم "باشى- آچىلدى"، "يارىم اولدو"، "قورتولدو" نەيە ايشارە ايمىش!

سىچان، پىشىگى تەھدىد اتتى. پىشىك دە يوگوروب سىچانى دا توتوب اوددو.

✓ راوى: فاطمە خانىم جعفرزادە، ۳۳ ياشلى، دىپلەم، توفارقانلى

۱- قىش آذوقەسى دىر. كەچمىشلەردە پايىز فىلىندە مال- داۋار آتيني دوغرام- دوغرام اندىپ سونرا ائلە داۋارين اۋزونون قوپروق ياغىندا قىزاردارمىشلار. اتى قىزاردان دان سونرا سويۇدوب ساخسى كوپلەر توكردىلەر. سونرا دا كۆپون اۋزىنە ھەمان قوپروق ياغىن توكوب كۆپى باسدىراردىلەر. بو يىمگى قىش دا كۆپ دن چىخارىپ يىردىلەر. بونا قوۋورما دئىلەر.

آلی ایله عمی اوغلو سو

بیری وارایدی بیری یوخ ایدی، بیر شهرده ایکی قارداش یاشاییردی لار، بۆیوک قارداشین اوچ اوغلو وارایدی. کیچیک قارداشین دا اوچ قیزی. بۆیوک قارداش همیشه کیچیک قارداشی تحقیر اندیب، اونا دئییردی:

-منیم اوچ اوغلو واردی، صاباح قوجالیق زامانی آلمین چلیگی اولاجاقلار!

بیر دفعه، کیچیک قارداش تحقیر اولدوقدان سونرا ائوه گلدی. کیشی نین بۆیوک قیزی آلی، آتاسین ناراحات گوروب عیلتین سوروشدو. آتاسی جریانی تعریف ائندن سونرا آلی آتاسینا دئدی:

-گئت عمی یه دئگین اوغلانلار نین بیرینی منله سفره گؤندر- سین، گؤرونسون کی کیم زیرک دی.

آلی نین آتاسی بو ایشه موخالیف اولدو. آما آلی نین ایصراری ایله بو سؤزو قارداشینا دئدی. کیشی نین قارداشی دا قبول ائتدی. بۆیوک اوغلونو آلی ایله سفره گؤندر دی.

آلی ایله عمی اوغلو سو یول بوچالارین گؤتوروب، ائو اهلی ایله خدا حافظله شیب یولا دوشدولر. بیر آز یول گئتدیکدن سورا ایکی یول آیریمی نا یئتیشدیلر. آلی عمی اوغلو سونا دئدی:

-عمی اوغلو بورادا بیر- بیریمیزدن آیریلمالی ییق، هر کس بیر شهره گئتسین. هر کس نه واخت قاییتدی بو آغاجین یاریغیندا گیزله دیگیم لئچگی گؤتورسون، اوندا یوبانان دا او بیری سی نین قاییتدیغینی بیلر.

آیریلان دان نئچه گون سورا آلی بیر شهره یئتیشیب، شهرین مئیدانیندا ایش تاپماق اوچون دایان دی.

بیر وارلی کیشی نوکر اختاریردی. مئیدان دا گؤزو آلی یا دوشدو. آلی سفرین اولیندن کیشی پالتاری گئیمیشدی تاجیره ده اوزون علی تانیئتدی. وارلی کیشی آلی نی نوکر گؤتوردو.

آلی، "علی" آدی ایله نئچه ایل ارباب ائوینده ایشله دی. اربابین اوغلو نئچه ایل آلی نی گؤز آلتیندا ساخلا میشدی، گئندیب آتاسینا دئدی:

-آناجان بیزیم بو علی آرتیق قیزا اوخشاییر، حرکتلری اوتوروب دورماسی دا قیزلارا بنزییر.

آنا دئدی:

-اوغلو من ده سنین کیمی فیکیرلشیرم. ایسته ییرسن آرخابین اولاق اونو بازارا گۆتور.

اوغلان آلی نی بازارا آپاریب آلی دان ایسته دی بیر شئی آلسین. آلی بازاردان آتاسی اوچون بیر پیچاق آلدی. ائوه قاییداندان سورا اوغلان آناسینا آلی نین پیچاق آلدیغینی دئدی. آنا اوغلوندان ایسته دی اونو صاباح بازارلار بازارینا گۆتورسون، گۆرسون بازارلار بازاریندان نه لر آلاجاق.

بازارلار بازاریندا آلی فقط بیر چادرا آناسی اوچون آلدی. اربابین اوغلو یئنه ده آلی نین قیز یا اوغلان اولدوغونو بیلمه دی.

اوغلان آناسی نین سۆزو ایله بیر گۆنده آلی نی قیزیلچی لار بازارینا آپاردی. اوغلانین ایصرارینا باخمایاراق قیز هئج بیرزاد آلمادی.

اونون صاباحی اربابین اوغلو آنانین ایسته گی ایله آلی حماما گۆتوردو. حمامدا اوغلان آلی دان ایسته دی پالتارلارین چیخاریب حماما داخل اولسون. آلی دئدی:

-من سیزدن قاباق حماما داخل اولمارام. سیز اول پالتاریزی چیخاریب حماما گیرین. من سیزین پالتاریزی یئرینه قویوب ایچری گلیم.

اربابین اوغلو پالتارین چیخاریب حماما گپردی. آلی بیر کاغاذ چیخاردیب یازدی:

-یئددی ایل سیزه ایش گۆردوم. دوز گلدیم، دوز گئتدیم، اوغلان گلدیم، قیز گئتدیم!

آلی یازدیغی کاغیدی، اؤز یاشادیغی یئرین نیشانی نی پالتار سویونان یئر قویوب چیخیب، ولایتلرینه ساری یولا دوشدو. نچه گۆندن سورا عمی اوغلو سوندان آیریلدیغی یئر یئتیشدی. آلی لچک یئرینده اولدوغوندان بیلدی هله عمی اوغلو قاییتما ییدیر. آلی عمی اوغلو گئدن یولا دوشدو. عمی- اوغلو سون آختاریب اونو بیر شهرده یولچولوق ائتدیگی حالدا تاپدی. آلی بیر آت، بیرده پالتار عمی اوغلو سونا آلدی برابر کنده

ساری دۇندولر. آز گئتديلر-اوز گئتديلر گليب يول اورتاسيندا بير قويويا چاتديلار. عمى اوغلو آلى يا دئدى:

عمى قيزى ائن بير سو ايچك سورا يولا دوشك.

آتلاريندان يئره دوشوب؛ عمى اوغلو بير كندير ايله عمى قيزينى سو گتيرمك اوچون قويويا ساللادى. عمى اوغلو يارى دا كنديرى اوتوردو. آلى قويويا دوشدو. آلى اۋزونو قويونون سو اولمايان گۈزونه چكدى. عمى اوغلو آلى نين پوللارى، آليغى سوقتلىرى گۈتۈروب شەرلرينه سارى يولا دوشدو. عمى اوغلو گليب ائوه چاتدى. پول ايله سوقتلىرى گۈرسديب آلى دان دا خبرسيزليگين دئدى.

آما بو طرفده بير كاروان آلى نى قويودان چىخاردى. آلى گليب ائولرينه چاتدى، سوقتلىرىن نيشانين وئرمككك عمى اوغلو سون خيانتى نين اۋستونو اچدى.

همن گۈنلر آلى نين اربابى، اوغلو ايله آلى دان ائلچى ليك ائتمك اوچون آلى نين ائوينه گلديلر.

بئله ليككك آلى و عاييله سى راحتليغا چاتيب عمى سى مينتى و ديل ياراسيندان قورتولدولار.

✓ راويت ائدن: ف. خانيم قصابپور، ۵۵ ياشلى، بنساواد، توفارقانلى

نوخودون ناغیلی

بیری وارایدی بیر یوخایدی. بیر اوزاق کئنده آر-آرودا ایکی بنده وارایدی. بو آر، آروادین اوشاگی اولموردو. بیر گۆن آرواد دردین قاپی یا گلن فالچی قاری یا دئدی. قاری دا دئدی:

-گئجه یاتاندا بیر کاسا نوخودو سودا ایسلات، باشین اوستونه قوی. سحر یوخودان قالخان زامان سنین اوشاغین اولار. آرواد گئجه یاتان زامان فالچی دئییه کیمی بیر کاسا نوخودا ایسلادیب باشی اؤسته قویدو.

صباح یوخودان قالخان زامان آرواد گوردو نوخودلار هامیسی اوشاق اولوب، ائوده هر یئره سپه لنیلر.

آرواد اوشاقلارین سایینی چوخ گوروب اونلارین آلبنده قالدی. اوشاقلارین جیغان-میغانی دا آروادی زارا گئتیردی.

آرواد کئچدی تندیری یاندیریپ هامی سینی تندیره سالدی. آما اوشاقلارین بیری اؤزونو تندی رین کوفله^(۱) سینه آتیب اورا دا گیزلندی.

آرواد بو ایشدن سورا چوخلو پئشمان اولدو. اؤز-اؤزونه دئدی «اورا باخ! اوشاقلارین بیرینی ده ساخلامادیم هئچ اولماسا دده سینه ناهار آپارسین.»

اؤزون کوفله ده گیزله دن اوشاق اورادان سسلندی:

-ننه! من اؤزومو بورادا گیزله تمیشم نه ایشین وار، منه دئگین. آرواد چوخلو سئویندی، اوشاگی کوفله دن چیخاریپ آدینی نوخود قویدو. سورا بیر کاسا آش وئریب دئدی:

-بونو چؤلده دده نه آپار.

آرواد آشی ائششگی ن اوستونه قویدو، آنجاق اوشاگی ائششگی ن اوستونه نه تهر قویدو او زویوب یئره دوشدو. نوخود دئدی:

- ننه من اؤزومه یئر تاپارام.

نوخود بونو دئییب ائششگی ن قولاغینا آتیلدی، اوردا اوتوردو. نوخود چؤله ساری یولا دوشدو. یول اورتاسیندا بیر کیشی یه راست گلدی. کیشی نوخودو گؤرمه ییب ائششگی ن اوستونده

کی صاحبسیز آشدان نئچه قاشیق ایچدی. نوخود ائششگیق
قولاغیندان سسلندی:

- طاماحین دوشدو، بیرقاشیق، ایکی قاشیق، افراط ائیلهدی اوچ
قاشیق، آخ ددهمه قالمادی.

کیشی هئچ آدام گورمه دیگی اوچون دئدی بس، بیزدن ایی لردن
دی کی سسلندی. قورخودان قاشیغی، آشی بوراخیب
قاچدی. نوخود گلیب ددهمه سی ایشله دیگی یئره چاتدی.

"دده هوی" باغیرارکن دده سین تاپدی. جریانی دده سینه
دئییب، آشی اونا وئردی. سورا آتاسینا دئدی:

- آتا، نه ایشین وارسا منه دئگین.

کیشی دئدی:

- اوغلوم سن گوره جک ایشیم یوخدور.

نوخودون زورلاماسی ایله دده چاره سیز قالیب دئدی:

- شاه بیر عاباسی منه بورجلودور گئت اونو آل.

نوخود شاهین سارایی نا ساری یولا دوشدو. او بیر آز گلدیکدن
سورا بیر چاپا راست گلدی. نوخود گوردو چای دان کئچه
بیلمه یه جک، دئدی:

- هاپ گؤ...وم، هوپ گؤ...وم، بو چایی اوت گؤ...وم

اوشاغین گؤ... چایی اودوب، اورادان رد اولدو.

بیر آز دا گلیب یولدا بیر قوردا راست گلدی. نوخود، قوردودا ائله
چای کیمی اورتادان قالدیردی. یئنه یولونا داوام وئردی.

آزگئتدی، اوز گئتدی، گلیب بیر تولکویه راست گلدی اونودا چای
کیمی آرادان گؤتوردو. شاهین سارایی نا چاتدی.

نوخود ایچری گلیب شاها دئدی:

- سنین ددهمه بیر عاباسی بورجون وار، اونو آماق اوچون
گلمیشم.

شاه دستور وئردی، دئدی:

- بو اوشاغی تویوقلار یوواسینا آتین بلکه تویوقلار اونو دَئله سین.

نوخودو تویوقلار نینیه سالدیلار. تویوقلار یوواسیندا نوخود دئدی:

- هاپ گؤ...وم، هوپ گؤ...وم، اوتدوغون تولکونو ات گؤ...وم

توبوقلار تولکونو گۆرمک هَمَن هرەسی بیر بوجاقدا سوسدو. نوخود ائشیگه چیخیب یئنه ده شاهین یانینا گلیب ددهسینین آلاجاغینی ایسته دی.

بو دفعه شاهین آمری ایله اونو قوزولارین یانینا سالدیلار. اورادا نوخود هامان سۆزو دئییب، قوردو ائشیگه آتدی. قوزولار دا قوردو گۆروب دالی اوتورولار.

نوخود یئنه ده چیخیب شاهین یانینا گلیب آتاسین آلاجاغین ایسته دی.

شاه بو دفعه آمر ائتدی نوخودو قیزینین تویونا گلن آدمالارین آیاغی آلتینا توللا سینلار.

توی ائوینده نوخود همن سۆزله چایی ائشیگه آتدی. قوناقلاری سئل گۆتوردو.

نوخود یئنه شاهین یانینا گلیب ددهسینین بیر عاباسی سین ایسته دی. آخیره شاه اونون آلیندن عاجیز قالیب دئدی:

- بونا بیر عاباسی وئرن بلکه گئتسین!

نوخودا بیر عاباسی گتیردیلر آما قبول ائتمه ییب دئدی:

- بو منیم ددهمین عاباسی سی دئییل.

نوخودا آیری عاباسی گتیردیلر آما یئنه قبول ائتمه دی دئدی:

- بو دا منیم ددهمین عاباسی سی دئییل.

هر عاباسی گتیردیلر نوخود قبول ائتمه دی. آخیردا شاهین آمری ایله اونو خزانه یه سالدیلار، بلکه دده سین عاباسی سین اؤزو تاپسین.

نوخود خزانه ده بیر عاباسی گۆتوروب، دئدی:

- هاپ گۆ...وم، هوپ گۆ...وم، بو خزانه نی اوت، گۆ...م.

نوخود ائشیگه چیخیب، ددهسینین عاباسی سین یی شاها گۆستریب سارای دان چیخدی. بیر عاباسی نی آپاریب دده سینه وئردی. سورا ائولرینه گلدی.

ائوده دئدی:

- ننه من دامین بوجاغیندا اوتوراجا غام. سن منیم گۆ...مو بیر هئیره ^(۲) ایله قوردالا قیزیل تۆکوله جک.

نوخودون ایصراری ایله ننه سی نوخودون دئیگی نی ائله دی. قیزیل لار تۆکولدو.

قونشو آرواد بئله گۆروب اودا اوشاغین دام بوجاغینا قویدو، هئیره
ایله گۆ... او قدر قوردالادی اوشاغی اۆلدو.

✓ راویت ائدن: خانیم ف. قصابپور، ۵۵ یاشلی، بنساواد، توفارقانلی
✓ ناغیلین واریانتین- فارسجا-زهره خانیم وفایی نشر ائتمیشدیر.

۱- کوفله / küflə: تندیترین هاوا آلان یولونا دئیرلر، تندیترین دیییندن ائشیگه تعبیه اولار.
۲- هئیره: اوزون مئیوه چالماق آغاجی.

اۆچ باجی لار

بیری وارایدی بیر یوخایدی. بیر ولایتده بیر کیشی اۆچ قیزی ایله یاشاییردی. کیشی نین آروادی اولموش ایری بیر آرواد آلمیشدی. نه لیک هر گۆن بو قیزلارلا ساواشیردی، اونلار ایله یوللانمیردی. بیر گۆن آرواد کیشی سینیه دئدی:

-آی کیشی من بو اوشاقلاریوی ساخلایا بيلمهرم اونلاری آپار بیر یولدا آزدیر، اؤزون قاییت گل!

کیشی آروادیندان قورخوردو. تئز قیزلارینی گیردکان دَرْمَك باهاناسی ایله مئشه لیگه آپاردی. کیشی مئشه لیگه قیزلارینا دئدی:

-من سیزین گۆزلیزی باغلا بیرام بلکه گیردکانلاردان یئمیه سیز. من گیردکان دَرْمَك قورتاران دان سورا گلیب اؤزوم گۆزلیزی آچارام ائوه گئدیریک.

کیشی قیزلارینین گۆزلیزینی باغلا ییب، سورا ایک ی تاختانی بیر آغاجدان آسلادی. یئل تاختالاری بیر- بیرینه ووروب شاققیلدا دیردی؛ قیزلاردا بئله فیکر اندیردی لر کی آتالاری گیردکان دَرْمَك کیشی یاواشجا قیزلاری مئشه ده بورا خیب اؤزو سس سیز ائوه ساری قاییتدی. قیزلار بیر مودت دن سونرا یورولوب، آتالارین سسله دیلر. نه قدر سسله دیلر بیر سس ائشیتمه ییب گۆزلیزینی آچدی لار، گۆردولر آتالاری یوخدو. قیزلار مئشه ده آوارا قالیب، بیر دالدا لانا جاق تاپیب گئجه نی سحره یئتیردی لر.

قیزلار، نئچه گۆن مئشه ده آج-سوسوز قالدی لار. نئچه گۆندن سورا آجلیق زور گلیب، قیزلار قارارا گلدی لر، بیر ی نین باشینی کس یب اونون اتین یئسینلر. بئله سینیه بیرنجی قوربانلیق دا بالاجا قیز سئچیلدی. کیچیک باجی خاهی ش ائتدی او گۆنو آخشاما قدر مؤهلت آلدی، مئشه ده دولانسین یئمک تاپسین، یئمک تاپمازسا اونون باشین کس یب یئسینلر.

کیچیک قیز مئشه ده دولانیب، یئمک آختارا-آختارا گلدی بیر سارایا چاتدی. گۆردو شاهین یایلاق سارایید ی. قیز یاواشجا سارایا باش چکیب، گۆردو شاهین نؤکری گلیب شاهین آتینا نوخود نؤکور. نؤکور نوخود نؤکور گئتدی کدن سورا، قیز گئدی ب نوخودلاری

آتگینه دولدوروب باجیلارینین یانینا قاییتدی. قیزلار او گنجه و نئچه گۆن آتا تۆکولن نوخودلار ایله کئچیندیلر. بیر گوۆن شاه آتینا باخماق اوچون گلدی. پادشاه آتین آریق گۆروب نوکردن ایسته دی آتا چوخ یئتیشین. نوکر شاها دئدی:

-قبله ی عالم ساغ اولسون، من گۆن-گۆن دن یئمگینی آرتیریرام بوتونون ده یئیرر آما بیلیمیرم نییه گۆره گۆن-گۆن دن آریقلایر. شاه نۆکرینین دئدیگینه اینانمادی، یاواشجا اونو نظر آلتینا آلدی. پادشاه گۆردو نوکر نوخود تۆکندن سورا بیر گۆزل قیز گلیب نوخودلاری اتگینه دولدوردو، آپاردی. شاه قیزین یولونو کسبپ اوغورلوغونون عیلتین سوروشدو. قیزدا باشینین قضا-قدرینی شاها دئدی. شاه نئچه نفری گۆندریب قیزلاری سارایا گتیردیلر. شاه بۆیوک قیزی اؤزونه ایکینجی قیزی وزیرینه و اوچونجو قیزی دا اوغلونا آلدی!

زافاف گنجه سی شاه بۆیوک قیزدان سوروشدو:
- سنین آلیندن هانسی هونر گله ر؟

قیز جاوابین دا دئدی:

-من اوچ دانا یومورتا ایله بیر یاغ یومورتاسی پیشیرم جومله قوشونو دوپورار.

شاه گردك اوتاغینا گئتمدن اؤنجه قیزدان ایسته دی هونرین گۆسترین. قیز دا بیر یاغ یومورتاسی پیشیردی. او قدر اونا دوز قاتدی، جومله قوشون بیر بارماق ووروب بوتونو دویماقلارین بیلدیردیلر. شاه قیزین هونریندن خوشو گلیب قیزی زافاف اوتاغینا آپاردی.

وزیرده ایکینجی قیزدان سوروشدو:

-شاهین وزیرینه گۆسترمله لی نه هونرین وار؟

قیز وزیرین جاوابیندا دئدی:

-من بیر فرش توخورام اونا قیمت قویماق اولماز! آما شاه گیچیکله نیب، فرشی بییه لر، سنی ده منی ده اؤلدورتدورر. توخوماسام یاخشی دیر. وزیر قیزین ذکاسیندان خوشو گلدی اونا احسنت دئدی گردگه گیردیلر.

شاهین اوغلودا همین سوالی کیچیک قیزدان سوروشدو:

كىچىك قىز دئدى:

-من دوققوز آي، دوققوز گۆن، دوققوز دىققەدن سورا شاھىن
اوغلونا بىر اوغلان دوغاجاغام ساچلارنىن يارىسى قىزىل
يارىسى دا گوموش اولسون.

شاھىن اوغلودا قىزى گىردك اوتاغىنا آپاردى.
دوققوز آي دوققوز گۆن دن سورا وليعهد آروادىنىن دوغماق
واختى اولدو.

شاھ ايله وزىرىن آروادلارى، باچىلارنىن ھونرىن بىلىردىلر؛ تىز
بىر قابىلەيە پول وئردىلر بىر فئل جورلىشدىرسىن. قابىلەدە قىز
دوغان گۆن اونو بىر خلوت اوتاغا آپاردى. قىزىن دوغدوغو
ساچلارى يارى قىزىل يارى گوموش اوغلانى صاندىغا قويوب چايا
تاپشىردى يىرىنە بىر كوچوگو وليعهدە گۆرسەدىب دئدى:

-سنىن آروادىن بونو دوغوب!

وليهعهد بىلە گۆروب آروادىن دوستاغا سالدى.

بىر يوخسول آر- آرواد صاندىغى سودان آلدىلار، آغزىنى آچىب بىر
گۆزل اوغلان اوشاغى گۆردولر. آر-آرواد اوشاقلارى اولمادىغىنا
گۆرە اونو اۆزلىرىنە اوشاق ائلەدىلر. اون ايل بىلە سىنە كىچىد.
شاھ اۆلدو و اوغلو سلطنت تاختىنا چىخىد. بىر گۆن تازا پادشاھ
رعىتلىرىنە باش چىكمك اۆچون موسافىرتە چىخىمىش، بىر كىند دە
ساچلارنىن يارىسى قىزىل -يارىسى گوموش بىر اوغلانا
راست گلدى. شاھ دوستاقتا كى آروادىنىن دىگىنى
خاطىرلادى.

شاھ، اوغلانى ساخلايان آر- آرواددان تفتىش ائتدى. اونلار دا
بوتون جىيانى شاھا دئدىلر. شاھ ساراي دۇندو. ھەر شئى دن اول
اون ايل اۇنچە دوستاغا سالدىغى آروادىنى گىتىردىب بىلە
سىندىن سوروشدو:

-اون ايل بوندان قاباق اوشاق اولاندا اونون سىنىنى ائشتىدىن-
مى؟

آرواد دئدى:

- من ائشىتىدىم. اما قابىلە دئدى كوچوكلرىن دە سسى دوغولان
زامان، بنى آدم اوشاغى تىك اولار!

شاھ تىز قابىلەنى چاغيرىب، اوندان تفتىش ائتدى.

قابیلہ ہر شئی ین دوغروسونو شاہا دئدی:
 شاہ یاری گوموش- یاری قیزیل ساچلی اوغلانی یانی یاخشی
 دئسک اؤز اوغلونو ولیعهد ائندی. آروادین سارایا قایتاردی.
 اوغلونو اون ایل ساخلایان آر-آروادا دا چوخلو پول-قیزیل وئردی
 قابیلہ نی و آروادی نین ایکی باجی سینی دا دوستاغا سالدی.

- ✓ راوی: خانیم ف. قصابیور، ۵۵ یاشلی، بئساواد، توفارقانلی
- ✓ ناغیلین واریانتی "اوچ باجی" آدی ایله آرازین شیمالیندا "آذربایجان-
 ناغیل لاری" کیتابیندا، ۱-جی جیلده (۵ جیلده، شرق-غرب نشریاتی ۲۰۰۵)
 نشر ائدیلیمیشدیر.
- ✓ بو ناغیل "فروغ خانیم خضولو" نون چاپا حاضیرلادیغی "آذربایجان
 ناغیل لاری-۲ جیلده" کیتابیندا کی "سحیرلی گوزگو" ناغیلی نین، بیر دؤنمین
 تشکیل ائدیر. بو کیتاب بو قلمین اؤن سؤزو ایله نشر ائدیلیمیشدیر.

ننه‌لیک

بیری وارایدی بیری یوخ‌ایدی. ولایتلرین بیرینده بیر کیشی، ایکی اوشاغی بیری اوغلان، بیری قیز یاشاییردی‌لار اوشاقلارین ننه-لری اولموشدو. دده‌لری‌ده اونلار ننه‌لیک گتیرمیشدی. ناغیلدا اوردان باشلاندى کی، ننه‌لیک بو ائوه گلیب اوشاقلاری اینجیتمه‌یه باشلادی. ننه‌لیک هر گۆن اوشاقلاری اینجیدیردی. ننه‌لیک اوشاقلاری چتین ایشلره مجبور ائدیردی. اوشاقلار باچارماي‌اندا اونلاری ووروب، آز یئمک وئریردی. اوللرده آتا، آروادین بو ایشلری ایله موخالیفت ائدیردی. اما گئجه‌ماللاسی (۱) او قدر کیشی‌نین قولاغینا اوخودو کی کیشی‌ده اوشاقلارین گۆرمگه گۆزو اولمادی.

ننه‌لیک تازا بویلو اولموشدو یئریکله‌ییردی. آرواد بیر گۆن ده اوغوللوغونون آتینه یئریکله‌دی. آرواد گلیب کیشی‌سیندن ایسته‌دی اوغوللوغونون باشینی کسپ، آتیندن اونا گتیرسین. کیشی اولجه بو ایشه راضی اولمادی. اما سونو آروادین زورلاماسی ایله اوغولونون باشینی کسپ آتین، آروادا آپاردی. اما آرواد ایله کیشی آتی یئینده، آت آجی اولدو.

قیز بو ایشدن چوخ اینجیدی، زار-زار آغلايیب گۆز یاشی توکدو. آخیره قارداشین‌دان یادبگاری اولسون دئییه گلدی قارداشی‌نین قانین بیر قابا بیغدی. قیز هر گۆن قابا قارداشی‌نین قانینا باخیب، آغلايیردی. آلا‌ه قیزین بو آغلاماغین دان رحمه گلدی. یئددی گۆندن سونرا آلا‌هین ایذنی ایله قابدان بیر دانیشان قوش چیخدی، قیز ایله یولداش اولدو. قیز بو قوش ایله صبرداش اولموشدو، اویناییردی.

بیر گون قیز کۆز (کردی) قیراغیندا اوتورموشدو. قیز گۆزون یوموب، آغزین آچیق قویوردو؛ دانیشان قوش دا قیزین آغزینا اوزوم گیله‌سی سالیردی. ننه‌لیک ایله کیشی گوروب اونلار دا کوز قیراغینا گلدیلر. ایکسی‌ده گۆزلرین یوموب، آغیزلارین آچدی‌لار کی، قوش اونلارین دا آغیزلارینا اوزوم سالسین.

دانیشان قوش قیزین آغزینا اوزوم سالدی اما ننه‌لیگین آغزینا گتیریب ائله بیرداش سالدی، ننه‌لیک بوغولدو. قوش ایسته‌دی

کیشی نین ده آغزینا بیر داش سالسین، قیز آناسی نین
 تاپشیردیگی سؤزو یادینا دوشدو؛ کی ایسته میشدی آتالاریندان
 مواطیب اولسونلار. تئز کئچیب قوشون ایشی نین قاباغین آلدی.
 آلاهی قیزین بو ایشیندن خوشو گلدی. او اوچون ده قوشو اولکی
 اوغلانا چئویردی.

کیشی ده ایش لریندن پئشمان اولوب توویه ائله دی. اونلار- آتا و
 ایکی بالا- بیرلیکده شنلیکله یاشادیلار.

- ✓ راوی: بتول حاجی اسماعیلی، بئساواد، ۵۵ یاشلی، توفارقانلی
 ✓ صمد ناغیلین واریانتین "پرندۀ آوازخوان" آدی ایله توپلامیشدیر کی
 ناغیلین فارسجاسینی، قارداشی اسد "نامه های صمد" (نشر امیرکبیر)
 کیتابیندا وئرمیشدیر.

۱- گنجه ماللاسی: توفارقان دا "گنجه ماللاسی" آرواد خایلاغینا کنایه دیر. آرواد
 جاماعت گنجه شیرین- شیرین دیلی ایله کیشی نین قولاغینا موعظه ائدر اونون
 نظرین دپیشدیر.

ناراختين

بيري وارايدى، بيري يوخايدى، تانرى نين كرمى چوخ -چوخايدى. يئنى يئتمە ناراختين، آناسى و اۋير آناسى ايله بيرليكه ياشايدى. ننه ليك نارا خاتينين گۈزelligينه گيجيكلنرك هر گۈن اونو اينجيدردى.

گۈلردن بير گۈنۈ ننه ليگ گيجيك دن كيشى سینه «قىزىن نارانى گزمك آدينا گۈتۈر، بير يولدا آزديريب ايتير، اۋزون تك باشينا ائوه قايت گل!» دئيه ر اونو بو ايشه زورلادى.

اولده كيشى بو ايشه راضى اولمادى. آما ننه ليك او قدر كيشى نين قولاغينا اوخودو كى، كيشى ده راضى لشيپ، قبول ائله دى. بئله ليكله بير گۈن كيشى گزمك آدينا قىزىنى گوتوروب اورمان دا اونو آزديردىقدان سونرا اۋزو تكة ائوه قايتىدى.

بئچارا قىز، آتاسىنى ايتيردىكدن سورا اۋزونو يالقيز گۈردو ايتديگى يولون اورتاسيندا ديزلرينى قوجاقلاييب آغلاماغا باشلادى.

قضادان اينسان ديلينى بيلن بير پيشيك اوردان كئچرمىش. پيشيك آغلار ناراي راستلادى. نارانين يانينا گليب آغلاماغى- نين سببىنى سوروشدو. ناراختين باشينا گلن حادثه نى پيشيكه دانىشدى. پيشيك قىزىن شرح حالين ائشيدىپ ناراي اۋرگى ياندى. پيشيك نارانى ديله توتماغا باشلادى سورا دئدى:

-آي قىز نيگران قالما، من سنى يئددى قارداشلار ائوينه آپارارام. اونلار چوخ ياخشى اينسانلارديرلار، شهرين ده معتميلرى ديرلر. حوكما سنه كۈمك ائدرلر.

پيشيك يئددى قارداشلارين ياشادىغى ائوه سارى يولا دوشدو، نارادا اونون آرديجا يوللاندى. پيشيك نارانى يئددى قارداشلارين ائوينه چاتىريب گئتدى. نارا، قاپىنى چالدى. يئددى قارداشلارين كيچيگى قاپى يا گلدى.

ناراختين باشينا گلنلرى قاپى يا گلن اوغلانا دئدى، اوندان كۈمك ايسته دى. اوغلان قىزىن سۈزلرين ائشيدىپ اۋره گى ياندى. نارانى ايچرى يه او بيري قارداشلارى يانينا آپاردى. قىز

کئچیردیگی قضایانی تیکرار او بیرى قارداشلارا دا دانیشدی. قارداشلارین دا هر بیرىنین نارایا اۆرگی یاندى. دیگر طرفدن ده هر یئددى قارداش نارادان خوشلاری گلدیگی اۆچون نارا ایله ائولنمک ایسته دیلر. بئله لیکله نارا ایله ائولنمک اۆچون یئددى قارداشلارین بیر-بیری ایله سۆزلى اولدو.

یئددى قارداشلارین هئچ بیرى اۆز ایسته دیگیندن واز کئچمک ایسته مه دی. چاره سیزلیکدن کیچیک قارداشین مصلحت ایله، نارا اونلارا باجی اولدو. بئله لیکله نارا یئددى قارداشلارین ائوینده قالیب اونلارا باجی اولدو. نئچه ایلدن سورا ناراخاتین-ین ننه لیگی ائشیتندی؛ نارا، یئددى قارداشلاری باجیسی اولوب. قیسقانعیلیقیندن آز قالدی پارتلا سین. بیر قئل قوشوب کیشی سینه دئدی:

- آی کیشی یا نارانی اۆلدور یا دا منی بوشا!
نارانیین آتاسی بو ایشه راضی اولمادی. اما نارانی ننه لیگی او قدر ایصرار ائتدی کی سوندا کیشی راضی لشدی. ننه لیک کیشی سینی راضی ائدیپ، نارانی اۆلدورمک اۆچون زهیره یاتیردیگی آلمالاردان وئرر اونو نارانی یا هامان یئددى قارداشلارین ائوینه یولا سالدی. کیشی آلمالاری گوتوروب یولا دوشور.

کیشی، گلیب یئددى قارداشلارین ائوینی تاپدی، قاپی نی چالدى. نارا قاپی یا گلدى. آتاسینی گۆروب تعجب ائله دی. آنا نارادان عذر ایسته دی پئشمان اولدوغونو بیلدیردی. نارا آتاسی-نین ایتیردیگینی اونودوب باغیشلادی، ایچری دعوت ائتدی. ناراخاتینین آتاسی ائوده زهیره یاتیریلیمیش آلمالاردان نارایا وئریب اونو یئممه یه چاغیردی. ناراخاتین زهیرلی آلمالاردان یئمک همن یئره ییخیلدى. آتا تئز ائودن چیخیب قاچدی.

آخشام چاغی، یئددى قارداشلار ایشدن ائوه قاییداندا ناراخاتینی اؤلوموش ظن ائدیپ، نارانی صانديقا قویارق، چایا تاپشیردیلار.

شاهین سارای-یندان کئچن چای، صانديقی سارایا گۆتوردو. سارای دا شاهین خیدمتچی لری صانديقی سودان آلیب

آغزینی آچاندا گۆزل بیر قیز ایله راستلاشیدیلار. سارای خیدمتچی‌لری، نارانی دیری بیلیم تنز صاندیغدان چیخاردیلار. خبر پادشاه‌ها چاتدی. پادشاه امری وئردی:
- نارا موعالیجه اولونسون!

شاهین اۆزل حکیمی نارانی موعالیجه آلتینا آلدی. نئچه گۆندن سورا نارا ساغالدی. نارا ساغالاندان سورا پادشاه نارا ایله ائولندی. چوخ کئچمه‌دی کی نارا بویلو اولدو. دوققوز آی، دوققوز گۆن، دوققوز ساعات نارانین بویلولوغوندان کئچدی بیر اوغلو اولدو.

شاهین امر ایله سارای دا نئچه گۆن شنلیک قورولور. او یاندان نارا خاتینین ننه‌لیگی ائشیدیر، نارا اۆلمه‌ییب، یاشاییر شاه ایله ده ائولنییدیر. ننه‌لیک یئنه‌ده گنجیکندن بیر فئل قوشارق، کیشی‌سینی گۆتوروب شاهین سارایینا گلدی. پادشاه ایله ناراخاتین، کیشی ایله آروادین پیسلیک‌لریندن واز کئچیب اونلاری باغیشلادیلار، سارایا آلدیلار. نارانین امری ایله آتاسین-ننه‌لیگین یاخشیجاسینا قارشیلاییب اونلارا قوناقلیق وئردیلر.

آما گنجه چاغی هامی یاتدیقدان سورا، ذاتی پیس ننه‌لیک یاواشجا ناراخاتینین اوغلونون باشین کسیب، بیچاق ناراخاتینین جیبینه قویدو. صاباح پادشاه ایشدن خبردار اولدو. اوغلون اۆلموش گۆردو؛ امر وئردی:
-هامی تفتیش اولسون.

سارایین گۆزتچی‌لری هامینی تفتیش ائتدیکدن سورا بیچاق نارانین جیبیندن چیخدی. ناراخاتینی قاتیل بیلدی. پادشاه امر وئردی:

-ناراخاتینین گۆزلرینی چیخاریب، باشی کسيلمیش اوشاغی دا قوجاغینا وئرن، سارایدان ائشیگه آتین!
سارای گۆزتچی‌لری پادشاهین آمرین یئرینه یئتیردیلر. ناراخاتین باش گۆتوروب چۆللره باش قویدو.

چۆللرده آوارا سرگردان اولان نارا، یورغونلوقدان آرخ قیراغیندا اوتوردو. ناراخاتین سۆیکندیگی آجاش باشیندا، ایکی گۆبرچین اوتورموشدور. گۆبرچینلرین بیرى او بیرنه دئدی:

-کاشکه بو قیز بیزیم دیلیمیزی باجارایدی، بیز اوچاندا قانادیمیزدان دوشن للگی گۆزونه سورتوب گۆزله رین یئرینه قویاردی همی ده اوشاغین کسيلمیش باشینی یاپیشدیرایدی. ناراخاتین بو سۆزله رلی ائشیتدی. گۆرچینلر اوچان زامان دوشن للگی گوتوردو. نارا للگ ایله اول اۆز گۆزله رین یئرینه قویدو، سورا اوشاغی نین کسيلمیش باشینی یاپیشدیردی.

ناراخاتین همین یئرده آرخ کناریندا بیر ائو تکیب اوغلو ایله یاشاماغا باشلادیلار. ایللر کئچدی، بیر گۆن قصادان پادشاهین یولو نارانین ائوی نین یانیندا دوشدو. پادشاه بورادا بیر گۆل بئجرن اوغلانا راستلادی. پادشاه نارانین ائوی نین باغچاسی گۆلله رینه تماشا یا دایاندى. نارانین اوغلو شاهین گۆلله ردن خوشو گلدیگینی حیس ائدیپ پادشاه ا دئدی:

-شاهیم اگر ایستهرسه گۆلله ردن دَره بیلر.

پادشاه دئدی:

-آخی بو گۆلله رلی نئجه ده َریم، سنین اوللارا نه قدر زحمت چکدیگینی بیلیرم!

اوغلان کی کئچمیش حادثه لری آناسیندا ن ائشیتمیشدی شاه ا دئدی:

-بس بیر آنا نئجه قیا بیلر اۆز اوغلونون باشینی کسسین؟

بو سۆز ایله شاه اوغلون، آروادین تانیدی. پادشاه ایشیندن پئشمان اولدو. نارا ایله اوغلو پادشاهی باغیشلادیلار.

شاه، اوغلون "نایب"، نارانی "ملکه" ائتدی. ناراخاتین-ین آتاسی ایله ننه لیگین ده اۆلدوروتدوردو.

- ✓ راویت ائدن: خانیم ف. قصابیور، یاشلی، بئساواد، توفارقانلی
- ✓ صمد ناغیلین واریانتینی "نارخاتین" آدی ایله توپلامیش و "آذربایجان ناغیلاری" کیتابیندا وئرمیشدیر.

هَدِيك ايله هُوْدُوْك

بىرى وارېدى، بىرى يوخايدى. دۇرد آدام وار ايدى. آدلارى هَدِيك
 هُوْدُوْك، كوسا كوراوغلو، زيرناچى عبدالرحمن.
 بىر گۆن بونلار اوو اوچون اورمانا چىخدىلار. دۇرد يولداش اۆزلىرىن
 بو آغاجىلغا او آغاجلىغا ووروب، آنجاق بىر ميغميغا شيكار ائتدىلر.
 اوولاماقدان سورا ميغميغانين دَرى سين سويماق اوچون عبد-
 الرحمن، هَدِيك-هوْدُوْكە اۆز توتدو دئدى:
 -هَدِيك! سىنين پىچاغىن وار؟ هوْدُوْك! سىنين پىچاغىن وار؟
 هَدِيك-هوْدُوْك جاواب وئردىلر:

- يوخ

عبدالرحمن دئدى:

- قارنىووزا يامان اوخ!

كوسا كوراوغلو او تايدان دئدى:

-منيم بىر تىيەسىز پىچاغىم وار.

كوسا كوراوغلو او تىيەسىز پىچاقلا ميغ ميغانين دَرى سين
 سويوب، هَدِيك- هوْدُوْك دن سوروشدو:

- هَدِيك! سىنين قازانين وار؟ هوْدُوْك! سىنين قازانين وار؟

هَدِيك و هوْدُوْك جاواب وئردىلر:

- يوخ

كوسا كوراوغلو دئدى:

- قارنىووزا يامان اوخ!

عبدالرحمن او تايدان دئدى:

- منيم بىر دىبسىز قازانيم وار!

عبدالرحمن قازانى گتيرىپ، ميغميغانى پىشيريپ يئدىلر. گلمگە
 ايراده ائله دىك لرى زامان، عبدالرحمن ايپ اختايرىدى دَرى نى

باغلايىپ آرخاسينا آلسين. هَدِيك- هوْدُوْكە دئدى:

-هَدِيك! سىنين ايپ ين وار؟ هوْدُوْك! سىنين ايپ-ين وار؟

هَدِيك- هوْدُوْك دئدىلر:

- يوخ

عبدالرحمن دئدى:

- قارنىووزا يامان اوخ!

او تایدان کوساکور اوغلو بیر تئل ساچلاریندان قوپاردیب گلدی
میغمیغانین دَری سینی باغلا سین. گوجو چاتمادیغی اوچون
هدیک- هودوکده یاردیما گلدیلر. اما اونلاریندا گوجو چاتمادی
عبدالرحمن بئله سی گؤرنده، گلدی دَرنی آرخاسینا آلسین
یوکون آغیرلیغیندان بئلی نین یئددی موهره سی یئریندن ترپندی
عاجیز قالدی. اونلار ایشین سونوندا بیر آتلی قاریشقا تاپیب
دَرنی اونا یوکله ییب، گلدیلر.

✓ راوی: بتول خانیم حاجی اسماعیلی، ۵۵ یاشلی، بئسواد، توفارقانلی
✓ آذربایجانین دیگر شهرلرینده بو ناغیلدان آز-چوخ فرقلی واریانتلار
واردیر. واریانتلارین بعضی لری چاپ اولموشدور.

صبر-صوبور قولچاگی

بیر قیز آتا- آناسی ایله یاشاییردیلار. بیر گۆن ناغیل قیزی آتا و آناسی ایله دولانماق اوچون ائودن ائشیکه چیخدیلار. اونلار دولانارکن بیر باغا یئتیشدیلر. قیزین آناسی، سورا دا آناسی قاپینی اچماغا چالیشدیلار، اما فایدا وئرمه‌دی. قیز آیینی قاپی یا آتماق هم، قاپی اچیلدی. قیز ایچری گیردی. قیز ایچری گیرمک هم قاپی آردیجا باغلاندى. قیزین آتا-آناسی ائشیکده قالدیلار. آتا-آنا ائشیکدن، قیز ایچری دن نه قدر چالیشدیلار قاپی اچیلمادی. آتا-آنا آغلایاراق ائوه ساری گئری قایتدیلار. قیزدا باغدان چیخماق اوچون یول آختارماغا باشلادی. قیز یول آختاراندا بیر ائوه توش گلدی کئچیب ائوین قاپیسینی آچدی. گوردو ایچری ده بیر اوغلان بدن دولو سانجاقلا، تاخت اؤسته یاتیبی. اونون یانیندا بیر قرآن کیتابی، بیر مکتوبدا وار. قیز مکتوبو گؤتوروب اوخودو. گوردو کاغاددا «هرکیم اوتاغا گیررسه قیرخ گونه کیمی هر گۆن قرآن اوخویوب، گۆنده بیر سانجاق اوغلانین بدنیدن چیخارسا، اوغلان ساغالیب، آباغا قالخار» یازیلیدیر.

قیز اوتوز دوققوز گۆنه کیمی هر گۆن قران دان اوخویوب اوغلان-ین بدننده کی سانجاقلاردان بیرینی چیخارتدی. اوتوز دوققوزونجو گۆن اؤز- اؤزونه دئدی؛ «صباح اوغلان ساغالیب آباغا قالخار. یاخشیدی من ده حاماما گیریب یویونام.» قیز اوغلانی یالقیز بوراخماق اوچون قاپی آغزینا گلدی. یولدان بیر قوللوچو تاپیب، اونو اوغلانین باشی اؤسته گؤزتچی فویدو. اؤزوده یویونماق اوچون حاماما گیردی. قوللوچو اوغلانین یانیندا کی مکتوبا گؤزو ساتاشیب مکتوبو اوخودو. گلیب ناغیل قیزین حامامدا حبس ائتدی. قوللوچو قیز قیرخینچی گۆن کیتابدان اوخویوب، قالان سانجاغی اوغلانین بدنیدن چیخاردی. اوغلان ساغلام آباغا قالخدی. اوغلان قیز دان سوروشدو:

-سن منیم یارالاریم دان سانجاقلاری چیخاریبسان؟

قوللوچو قیز دئدی:

-هن، البته!

قوللوچو قیز گندیب ناغیل قیزی گتیردی، اونودا ائوبن قوللوچوسو تانیتدی. اوغلان قیز ایله ائولنمک ایسته‌دی. او گوونو قیزی بازارا گوتوروب اونا گئییم هر بیر شئی آلدی. اوغلان صاباحی‌سی گوون ناغیل قیزندان ایسته‌دی او دا بیر شئی دئسین، بلکه اونا آلسین. ناغیل قیزی دا دئدی:

-منه بیر دانا صبر-صوبور قولچاغی آلگینان. اوغلان او گوونو بازاردان صبر-صوبور قولچاغی تاپا بیلمه‌دی. صاباحی، هفته بازارینا گندیب، بیر قاری‌دان قولچاغی تاپیب آلدی.

قولچاق ساتان قاری، اوغلانا دئدی:
-اوغول بو قولچاغی هر کیمه وئرجکسن، او غم-کدرینی بو قولچاغا دانیشارکن، قولچاغی ایکی بؤلمه‌سن، قولچاق صاحبی اؤله‌جک!

اوغلان ائوه قاییدیب قولچاغی قیزا وئردی. قیز قولچاغی آلیب اوتاغینا گلدی. اوغلان‌دا اونا دئمه‌دن بیر قیلینج آینه آلدی، قاپی دالیندا داپاندی کی قیزین سؤزلری قورتولان‌دان سورا قولچاغی اورتادان بؤلسون.

ناغیل قیزی هر نه اولموشدو قولچاغا دانیشیپ آخیردا دئدی:
-سن صبرلی قولچاق، من صبرلی قیز، ایندی سن چاتلاما من چاتلایم.

اوغلان قاپی آرخاسیندان انشیدیب هر شئی‌ین دوزونو بیلدی. تنز قاپینی آچیب ایچری گلیب قولچاغی اورتادان بؤلدو. اوغلان کی قاپی آرخاسیندا هر سؤزو انشیتیمیشدی قوللوچو قیزی بوشاییب انشیگه سالدی، ناغیل قیزی ایله ائولندی!

✓ راوی: بتول حاجی‌اسماعیلی، بنس‌اواد، ۵۵ یاشلی توفارقانلی
✓ صمد بو ناغیلین واریانتینی "سنگ صبر قولچاغی" (۱) آدی ایله توپلامیش "آذربایجان ناغیل لاری" کیتابیندا وئرمیشدیر.

۱- «...به نظر نگارنده صبرداش به معنی "هم صبر، همراه و غم‌خوار است" که در فارسی به اشتباه "داش" را در معنی سنگ گرفته و به "سنگ صبر" ترجمه کرده‌اند و از آن به بعد بعضاً "سنگ صبر" جای عروسک صبر نشسته است...» باخنینز؛ «صبرداش» عروسکی هم‌صبر و همراه قصص آذربایجان یا "سنگ‌صبر" فارسی؟!»
(حسن‌م. جعفرزاده) WWW.Salarianblogfa.com